

Baptria

Vol. 36 2011, nro 4

Suomen Perhostutkijain Seura ry
Lepidopterologiska Sällskapet i Finland rf

Valtakunnallinen
päiväperhosseuranta 2011

Baptria

Huhtasinisiipeä (*Plebeius nicias*) ilmoitettiin vuoden 2011 valtakunnallisessa päiväperhisseurannassa peräti 12 ruudusta, lisäksi lajista saatiin kaikkien aikojen pohjoisin havainto Suomesta. Kuva: Juha Jantunen

Baptria 4/2011

Vol. 36

Julkaisija — Utgivare

Suomen Perhostutkijain Seura ry
Lepidopterologiska Sällskapet i Finland rf

Jäsenlehdessä ilmestyy neljä numeroa vuodessa. Lehti postitetaan Suomen Perhostutkijain Seura ry:n jäsenille. Osoitteenmuutokset seuran toimistoon.

Ilmoitukset — Annonser

1/1 sivu – sida 250 euroa
1/2 sivu – sida 150 euroa
1/4 sivu – sida 80 euroa

Baptrian toimitus

Päätoimittaja

Panu Välimäki
Simeonintie 3, 90410 Oulu,
puh. 040 716 8516,
e-mail: panu.valimaki@oulu.fi

Toimittajat:

Lauri Kaila, (tieteellinen tarkastus)
e-mail: lauri.kaila@helsinki.fi
Jari-Pekka Kaitila
puh. 050 586 8531,
e-mail: jari.kaitila@perhostutkijainseura.fi
Jaakko Kullberg
puh. 050 328 8886,
e-mail: jaakko.kullberg@helsinki.fi
Timo Lehto (taitto)
puh. 050 338 3725,
e-mail: timo.t.lehto@welho.com
Timo Leponiemi
puh. 0400 939939,
e-mail: timo.leponiemi@yle.fi
Tommi Mutanen
e-mail: tomijasalla@gmail.com
Magnus Östman, (ruotsinnokset)
tel. (09) 6122 2923, 040 768 5526,
e-mail: magnus.ostman@naturochmiljo.fi

Paino — Tryckeri:

Kirjapaino Uusimaa, Porvoo
Ulkoasu ja taitto: Timo Lehto

ISSN 0355-4791

Suomen Perhostutkijain Seura ry

Lepidopterologiska Sällskapet i Finland rf

TOIMISTO

Suomen Perhostutkijain Seura ry:n toimisto avoinna tiistaisin klo 15.30–20.00

Huom. loka–helmikuussa avoinna vain parittomina viikkoina.

• Osoite/Address: Suomen Perhostutkijain Seura ry, Lämmittäjänkatu 2 A, FI-00810 Helsinki
• e-mail: toimisto@perhostutkijainseura.fi, internet: http://www.perhostutkijainseura.fi
Pankkiyhitys — Bankförbindelse: Sampo Pankki, IBAN: FI0680001900268583, BIC-koodi DABAFIHH

HALLITUS — STYRELSE

Puheenjohtaja — Ordförande

Antti Aalto, c/o Anna Aalto, Anttilantie 10,
05840 Hyvinkää. Puh. (019) 338 231 kesäas.,
e-mail: anaaalto@gmail.com

Varapuheenjohtaja

Reima Leinonen, Rauhalantie 14 D 12,
87830 Nakertaja. Puh. 040 529 6896,
e-mail: reima.leinonen@kajaani.net

Muut hallituksen jäsenet:

Mari Kekkonen, Peräniityntie 14 as 2, 05820 Hyvinkää
Puh. 040 769 5330, e-mail: mari.kekkonen@helsinki.fi

Jaakko Kullberg, Luonnontieteellinen Keskusmuseo,
Hyönteisosasto 00014 Helsinki. Puh. 050 328 8886,
e-mail: jaakko.kullberg@helsinki.fi

Kimmo Silvonon, Pronssitie 28, 02750 Espoo.

Puh. 040-709 0987, e-mail: silvonon@kolumbus.fi

Ari Uusimäki, Jorvaksenpuisto 3 B 10, 02420 Jorvas
Puh. 050 380 7199, e-mail: aausimaki2@hotmail.com

Sihteerit — Sekreterare

Markus Lindberg, Ukonkivenpolku 1 G, 01610 Vantaa.
Puh. 040 701 9891, e-mail: markus.lindberg@abo.fi

Taloudenhoitaja

Lassi Jalonen, Isonmastontie 2 as 1,
00980 Helsinki. Puh. 040 557 3000,
e-mail: lassi.jalonen@kolumbus.fi

TOIMINNANJOHTAJA — VERKSAMHETSLEDARE

Jari Kaitila, Kannuskuja 8 D 37, 01200 Vantaa,
puh. 050 586 8531,
e-mail: jari.kaitila@perhostutkijainseura.fi

TOIMIKUNNAT — UTSKOTT

Eettinen toimikunta: Vesa Lepistö (pj),

Jyrki Lehto, Markus Lindberg, Karl-Erik Lundsten

Suojelutoimikunta: Erkki Laasonen (pj),

Petri Hirvonen (siht.), Jari Kaitila, Hannu Koski,

Jaakko Kullberg, Reima Leinonen, Kari Nupponen,

Panu Välimäki

Havainto- ja tiedonantotoimikunta:

Olavi Blomster, Sami Haapala, Lassi Jalonen,

Jari Kaitila, Jaakko Kullberg, Pertti Pakkanen,

Hannu Saarenmaa, Panu Välimäki

Taloustoimikunta: Lassi Jalonen (pj),

Bo-Göran Kumlander, Risto Martikainen,

Heikki Seppälä, Esko Tuomisto

TARVIKEVÄLITYS (Hyönteistarvike TIBIALE Oy)

— Avoinna Suomen Perhostutkijain Seura ry:n toimiston aukioloaikana
tiistaisin klo 15.30–20.00.

OSOITE: Lämmittäjänkatu 2 A, FI-00810 Helsinki • TILAUKSET: tilaus@tibiale.fi
tai puh. Markus P. Rantala 050 561 6760 (ma–to klo 16–19).

Kevään 2012 kokouksia ja ohjelmaa

HYÖNTEISVIIKONLOPPU (lauantai–sunnuntai)

14.–15. HUHTIKUUTA HELSINGISSÄ
(Kurssikeskus Kallvik, Vuosaari)

Lue lisää kevättapahtumastamme saamastasi
jäsentiedotteesta. Luvassa monipuolisia luentoja
ja mukavaa yhdessäoloa. Muistathan, että
viimeinen ilmoittautumispäivä on 31.3.2012.

Sääntömääräinen kevätkokous
sunnuntaina 15.4.2012 klo 14.15

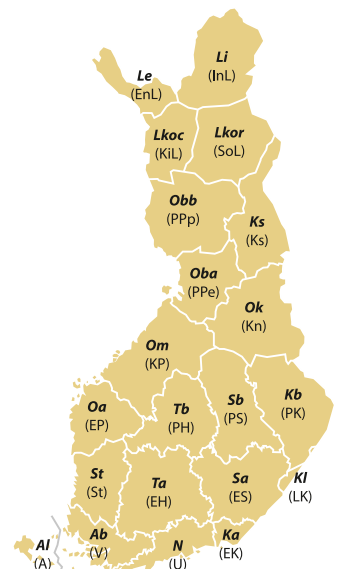
Kutsu ja kokousasiat jäsentiedotteessa.

TOUKOKUUN KUUKAUSIKOKOUS

lauantaina 5.5.2012 klo 13.00–17.00
(Kirkkokatu 6, Helsinki, Kruununhaka.
Tieteiden talo, sali 104

- Kuukausikokousasiat
 - Muu ohjelma: *Leinonen Reima*: Nocturna 2011.
- Lisäksi esittelyssä valvontavalo- ja valopyydys-
keräilyn erilaisia sovelluksia sekä pyydäksen
sijoittamisessa huomioitavia asioita. — Tervetuloa.

Tieteelliset ja (suomenkieliset)
lyhenteet Suomen eliömaakunnille.

Olethan tutustunut seuran
uudistettuihin nettisivuihin —
www.perhostutkijainseura.fi

Perhoskuumetta

Joulupukki yllätti viime jouluna tuomalla lahjaksi kaksi Nationalnyckeln-kirjasarjan pikkuperhososaa. Joulunpyhät kuuluivat opuksia selatessa siinä määrin rattoisasti, että muu joulunvietto meinasi unohtua kokonaan. Huikea hinta-laatusuhde! Pukki ei tainnut tietää, että joulun jälkeen perhoskuumeeni alkaa tavallisesti muutenkin nousemaan saavuttaen huippunsa tammi-helmikuun vaihteessa kovimpien pakkasten aikaan. Läheisimmille harrastajaystäväilleni syndroomani on sitä vastoin tuttu. Saan toistuvasti kuulla irvailua, että jaksan kyllä talvipakkasilla suunnitella ja järjestellä tulevaa kautta, mutta kesällä toteutuspuoli jää vähemmälle.

Oli miten oli, Nationalnyckeln johdatti perhoskuumeen kehittymisen eri raiteille kuin aiempina talvina. Oikein konkreettisesti tajusin, että heti Tukholman seudulla on roppakaupalla lajeja, joita ei ole kertaakaan tavattu Suomessa. Tästäpä sitten ajatukset etenivät saumattomasti kesä-heinäkuuhun, Ahvenanmaalle, oratuomipuskiin, tammimetsiin, orapihlaja-aitoihin ja niin edelleen. Tietenkin uusi aggregaatti pitää saada, lisää neuloja, levityslautoja, syöttivehkeitä, valotusvehkeitä... Jossakin vaiheessa helmikuuta Joulupukki oli palauttanut ajatukset maan pinnalle: telttakesä Oolannissa ei taida tulla kyseeseen vastasyntyneen kanssa, eikä työstäkään taida saada lomaa koko kesäksi. Näinhän se usein on, että työnteko ja muu siviilielämä tuppaavat rajoittamaan aika tavalla näinkin jalon harrastuksen toteuttamispuolta ylevine tavoitteineen.

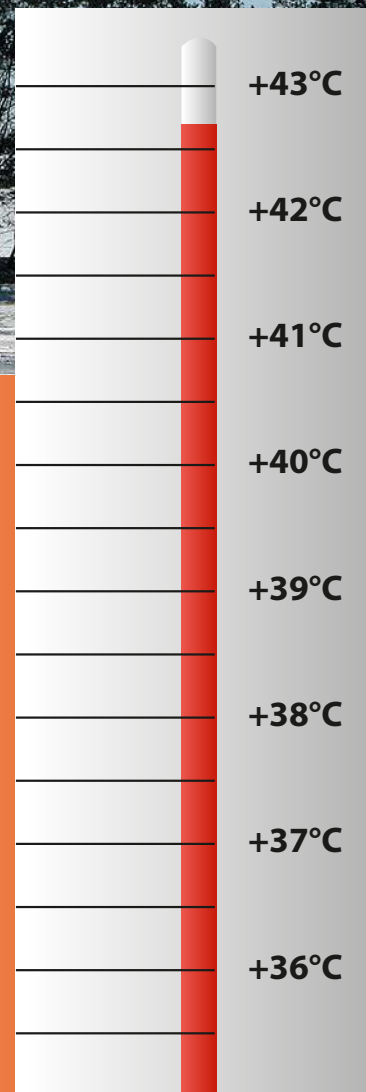
Kahta samanlaista perhosharrastajaa ei ole, mikä on itse harrastuksen kannalta erinomaisen rikastuttava asia. Jokaisella meistä on oma koulutustaustansa, perhe- ja ihmissuhdekuvionsa, työelämänsä, kenties muut harrastukset ynnä muut. Omasa elämässäni tapahtuneiden moninaisten muutosten jälkeen olen havainnut, että paluuta peruskoulu- ja opiskeluelämän harrastusrytmiin ei taida olla, halusimpa tai en. Realismia on tullut elämäntilanteeseen; perhoset ovat kehittävä ja mielenkiintoinen harrastuksen kohde, mutta on tärkeämpiäkin asioita. Eräs ystäväni totesikin kymmenisen vuotta sitten, että ”Luoja kiitos, minulla on perhosten lisäksi muutakin elämää”. Samoilla linjoilla ollaan. Eikä siinä mitään, jos joku kokee suhteensa harrastukseen olevan toisenlainen, siihen on kaikilla oikeus.

Uskon, että harrastajapiireissä saattaa olla muitakin vastaavassa elämäntilanteessa olevia. Heille, ja miksei kaikille muillekin, suosittelen harrastuksen painopisteen siirtämistä

paikallistuntemuksen syventämiseen. Kodin lähistölle suuntautuvat lyhyet, mutta tehokkaat retket ja vaikkapa pyydäksen pitäminen omassa pihassa tai parvekkeella ovat ainakin perhe- ja aikapoliittisista syistä paljon helpompi toteuttaa kuin pyydysarmeijan pitäminen etelärannikon pusikoissa. Toki harvinaisia vaeltajia ja maalle uusia lajeja saa jatkossakin sisämaata helpommin Hangosta tai Virolahdelta, mutta lähialuetuntemuksessa on oma jännityksensä. Esimerkkinä voin mainita, että etelässä niinkin yleinen mittari kuin *Abraxas sylvatus* on aika kova havainto Rovaniemeltä. Sellaisen löytäminen rysäsätsista tuottaa kelpo kikit, kun luulee, että lajin levinneisyysalue loppuu Keski-Suomeen. Eikä ole mitenkään pois suljettua, että kodin läheltäkin voisi saada harvinaisuuksia tai jopa maalle uusia lajeja. Tästä on omiakin kokemuksia, ja viime kesältä on mm. toiminnanjohtajamme parvekerysystä saatu ainakin yksi maalle uusi laji. Enkä koskaan unohda tapausta, jossa suomalaiset perhosmiehet löysivät erään latvialaisen perhostutkijan pihanurmikolta Baltialle uuden mikron.

Siispä paikallistuntemus kunniaan! Tavallisessa supisuomalaisessa maisemassa on vielä paljon tutkimattomia kolkkia ja kivoja yllätyksiä. Samalla lisäämme arvokasta tietämystä ihan vakituisesta kotimaisesta lajistosta. Ja lisäbonuksena saattaa pukkikin muistaa taas ensi jouluna perhosaiheisella paketilla.

Tomi Mutanen

KUVATIIMO LEHTTO

Ekaa kertaa perhosrallissa

Suomen Perhostutkijain Seura on järjestänyt vähemmän tutkituille alueille perhosrallia vuodesta 2005 alkaen. Vuonna 2011 tutkimusalue oli valittu lounaisesta saaristosta ja ajankohdaksi 18.-19. kesäkuuta. Jo aiempina vuosina olin haikaillut mukaan lähtemisestä, mutta vasta nyt haaveesta tuli totta. Oli aika kokea perhosralli!

Jo edeltävinä päivinä seurailin ahkerasti säitä, eivätkä ne toden totta mitään huippukelejä luvanneet. Pakkaaminenkin jäi pahasti viime tinkaen. Mukaan otin haavin lisäksi kolme akkukäyttöistä putkivalorysää ja jonkin verran käsisyötettä.

Lähdin Hyvinkäältä liikkeelle hyvissä ajoin, jotta matkan varrella voisin ajella myös rauhallisempia maalaisteitä ja tutustua lounaisuomalaisiin maisemiin. Niinpä reittini Nauvon lauttarantaan Paraisilla vei muun muassa Uskelanjoen jokinotkojen kautta.

Sovittuun kokoontumispaikkaan saavuini viimeisten joukossa. Tuttuja kasvoja perhosviikonlopuista näkyi useita, muutamia vieraampiakin. Itse olin liikkeellä yksin, mutta jo etukäteen minulle oli vakuutettu, että jostain joukkueesta kyllä löytyy tilaa. Ja niin kävikin.

Mahdollisimman paljon lajeja 24 tunnissa

Joukkuekaveriekseni sain kokeneinta harrastajakaartia edustavan Lundstenin Kallen ja aloittelevammaksi harrastajaksi itsensä määritelleen Lehikoisen Oton. ”Käskynjaolla” sovittiin joukkuejaon lisäksi kisan säännöt. Mutasen Markon johdolla ne sovittiin yksinkertaisiksi. Tavoitteena oli löytää 24 tunnissa mahdollisimman paljon lajeja. Hankalimmin määritettävistä lajeista sovittiin, että ne otetaan talteen. Muista lajeista riittäisi muistiin kirjaaminen.

Viiden joukkueen voimin ajoimme autot saaristolautalle, joka kuljetti meidät Nauvon puolelle. Oma joukkueemme oli liikkeelle kolmella autolla. Pian Nauvon puolella joukkueemme piti pienen palaverin, jonka jälkeen suuntasimme Kirjaisiin suuntaan.

Ketomaisemat houkuttelivat haavimaan

ja saaliiksi tulivat niin helmihopeatäplä (*Isosoria lathonia*) kuin kaaliperhonenkin (*Pieris brassicae*). Yllättäen nämä lajit taisivat jäädä puuttumaan useammaltakin joukkueelta. Paikka vaikutti sen verran mielenkiintoiselta, että palasimme sinne myös yökeräilyä ajaksi.

Päivän mittaan kiertelimme eri puolilla saarta. Nauvon luoteisosassa sijaitsevalla kedolla Lundstedin Kalle keksi hienon puna-musta-raitaisen luteen. Kalle talletti niistä yhden, itsekin otin uteliaisuuttani yhden. Kopulan jätimme omaan rauhaansa. Lajin arvoitus paljastui seuraavana aamuna, kun paikallinen luontokuvaaja tuli juttusille. Hän kertoi löytäneensä Nauvosta harvinaisen pyjamaluteen. Kyselin, minkä näköinen möinen laji oikein on. Sen jälkeen näytin hänelle laatikkoani ja kysyin, tällainenko? Kyllä, se oli juuri pyjamalude (*Graphosoma lineatum*), joka oli löydetty Suomelle uutena vasta vuonna 2006. Siis vain viisi vuotta aiemmin! Perhosissa oma ”ennätökseni” on kuusi vuotta ensilöydön jälkeen, kun vuonna 2006 sain kynnelyökkösen (*Calyptra thalictri*).

Oppia kantapään kautta

Itse laittelin kaksi akkuvälityksensä mäkitervakoiden värittämälle kedolle melko au-

Vuonna 2011 perhosrallilaisten haasteena oli maastoltaan ja pienilmastoltaan monimuotoisen Nauvon saaren perhostutkinta Paraisilla.

keille paikoille, yhden lehdon sisään. Jo alkuillasta kävi ilmi, että nyt tuli oppia kanta-pään kautta. Kesäkuun viileydessä kedolle alkoi nousta sumua, eikä toiseen rysään tullut kuin yksi mäkitenttämittari (*Xanthorhoe montanata*) ja yksi sylkikuoriainen. Eikä sen toisenkaan rysän saalis hurraata huudat-tanut! Poppelikiitäjä (*Laothoe populi*) tosin auttoi meitä perhosrallin jaetulle kakkossijalle! Kolmas valorysä pimeämmässä leh-dossa houkutti sentään paremmin muun muassa mittareita.

Kokeneemman harrastajan ”parempi silmä” näkyi Kallen valotuspaikan valinnassa. Tyhjiillään olleen huvilan pihapiirin reunalla valo houkutteli lajeja mukavasti.

Alkuillasta pikkukiitäjien (*Deilephila porcellus*) runsaus mäkitervakoilla oli oma elämyksensä. Koskaan aiemmin en ole nähnyt niitä samalla paikalla niin monta. Toinen huomiota herättänyt laji oli runsaana lennellyt laikkumittari (*Abraxas sylvatus*).

Otto Lehikoinen (vasemmalla) innostui rallista vuosien harrastustauon jälkeen. Tauko osoitti, että perhoslajiston runsausuhteet saattavat muuttua melkoisesti muutamassa vuosikymmenessä. Yhdessä Kalle Lundstenin ja artikkelin kirjoittajan kanssa joukkue ylsi rallissa kärkisijoille.

Yllätyksiä uusilta paikoilta

Rallin loppukokoontuminen osoitti hyvin kokemuksen merkityksen. Mitä enemmän tietää perhoslajeista ja niiden elintavoista, sitä varmemmin lajeja myös löytää. Mielenkiintoisimmat ja erikoisimmat havainnot löytyivät pikkuperhosten puolelta. Tälläkin kertaa perhosralli osoitti selvästi, että keräilyä kannattaa harrastaa myös vähemmän kerätyillä paikoilla. Niiltä kun saattaa löytyä runsaita populaatioita varsinkin harvinaisista pikkuperhoslajeista.

Perhosralli on muutenkin hyvä tilaisuus saada uusia keräilyvinkkejä. Mikroharrastajien tapa tallettaa pikkuperhoset ensin koeputkiin ja vasta myöhemmin tainnuttaa ne neulaamista varten pitää yksilöt hyväkuntoisina verrattuna siihen, että ne pyörisivät myrkkypurkeissa. Myös uusiin keräilypaikoihin tutustuminen on aina hyödyllistä.

Suomen Perhostutkijain Seuran seuraava perhosralli on tarkoitus järjestää vuonna 2013. Myös silloin minun on tarkoitus olla mukana. Jos et vielä ole kokenut perhosrallin huumaa, lähde sinäkin silloin mukaan!

TULOKSIA PERHOSRALLISTA 18.–19.6.2011:

(Joukkue / makrot – päiväperhoset – mikrot = yhteensä perhoslajeja)

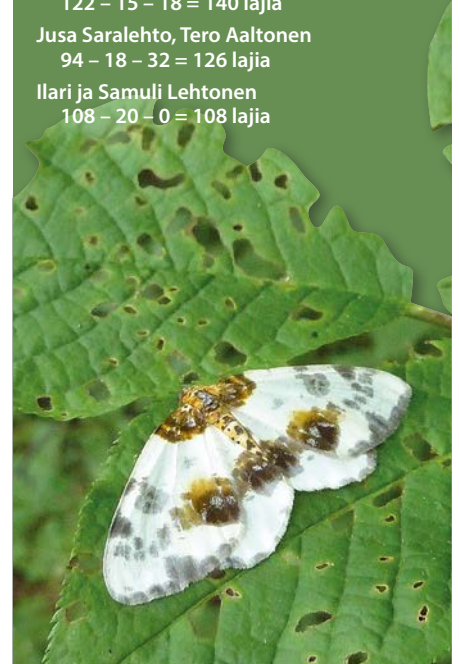
Marko ja Tomi Mutanen, Sami Haapala
141 – 15 – 191 = 332 lajia

Kalle Lundsten, Timo Leponiemi,
Otto Lehikoinen
122 – 18 – 47 = 169 lajia

Janne Sinkkonen, Marko Tähtinen,
Heikki Virkkunen
122 – 15 – 18 = 140 lajia

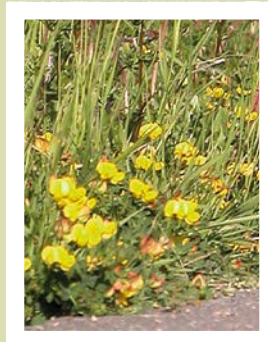
Jusa Saralehto, Tero Aaltonen
94 – 18 – 32 = 126 lajia

Ilari ja Samuli Lehtonen
108 – 20 – 0 = 108 lajia

Nauvon kedot ja pikkuperhoset

Nauvon saari on useimmille perhosharrastajille ollut lähinnä välietappi matkalla Korppooseen tai Kōkariin. Nauvoa itseään on tutkittu melko vähän. Nauvossa huomio kiinnittyi erityisesti monin paikoin edustaviin tienvarsiketoihin, mm. runsaana esiintyvään keltamaitteeseen ja ahdekaunokkiin. Pinnarallissa löytyi etenkin pikkuperhospuolelta monia mielenkiintoisia ketolajeja. Erityisesti kolmen vaateliaan pussikoilajin, *Coleophora conspicuellan*, *C. brevipalpellan* ja *C. gardesanellan* runsas esiintyminen oli sykähdyttävää. Kahta viime mainittua vaateliasta ahdekaunokin (*C. gardesanella*) syö myös muutamia muita kasveja) ketolajia on perinteisesti etsitty Kōkarista, ja voi sanoa, että silloin on menty merta edemmäs kalaan. Kun allekirjoittanut ystävineen kartoitti ko. lajeja Kōkarista muutama vuosi sitten, *C. brevipalpella* löytyi muutaman neliön alalta, *C. conspicuellaa* ei lainkaan. Vastaavasti *C. conspicuella* on Ahvenanmaan mannersaarelta löytynyt kahdelta erityisen edustavasta kedolta, *C. brevipalpellaa* ei sieltä lainkaan. Nauvossa kummastakaan lajista ei ollut pulaa. Päinvastoin, kaikki kolme yllä mainittua pussikoilajia esiintyvät Nauvossa monen kilometrien matkalla monissa kohdin tienvarsilla, paikoin jopa niin runsaana, että ahdekaunokit suorastaan kärsivät toukkien syönnistä.

Varsinkin *C. conspicuella* oli runsas. Lajin mustia suuria toukkaputkia saattoi yhdeltä seisomalta bongata kymmeniä.

Kävin Sami Haapalan kanssa saarella myöhemminkin heinäkuussa. Jo pinnarallin aikana, mutta etenkin heinäkuussa kävi ilmeiseksi, että Nauvossa on ylivoimaisesti vahvimmat tunnetut

juurilasisiipikannat (*Bembecia ichneumoniformis*) Suomessa. Rauhoitettuja lasisiipiä tuli haavinnalla monin paikoin jopa melko vaivatta. Heinäkuussa kedoilta löytyi muitakin kivoja lajeja, esim. harvinainen *Cochylys posterana*. Pinnarallin saldona taas kaksikin porukkaa tavoitti Nauvosta *Udea accolalis*-koisan. Se ei mitään ilmeisimmin ole ketolaji, mutta käsitys lajin elinvaatimuksista on peräti hutera. Löydetyt yksilöt tulivat varsin vaatimattoman oloisilta paikoilta metsänreunasta ja hakkiolta.

Moni pinnarallilainen kiinnitti huomiota melkein pä joka puolella näkyviin maitepunatäplän toukkiin. Maitepunatäplä on Nauvossa niin runsas, että sen voisi hyvin valita saaren tunnuslajiksi. Saarella elää myös monia hyvin lounaisia lajeja, esim. pinnarallissakin tavattu *Lampronia morosa* sekä heinäkuussa valolle tullut *Harpella forcifella*. Nauvosta löytyy tarkemmalla etsinnällä vielä monia hyviä lajeja lisää.

Marko Mutanen

Valtakunnallinen päiväperhosseuranta 2011

Kimmo Saarinen

Atte Moilanen kuvasi tämän kuusamaperhosen (*Limenitis camilla*) Sa Taipalsaarella 28.7.2011 mäntykankaiden hallitseman maaston rehevässä lehtipuuvaltaisessa kohdassa lähellä Saimaan rantaa.

Kirjoittajan osoite — Author's address:

Kimmo Saarinen
Etelä-Karjalan Allergia- ja Ympäristöinstituutti,
Lääkäritie 15, FI-55330 Tiuruniemi.
Sähköposti: kimmo.saarinen@allergia.fi

Lämmin kesä lennätti paljon perhosia

Kesä 2011 oli noin kaksi astetta tavallista lämpimämpi – tilastojen valossa vastavanlaisia on keskimäärin vain kerran 20-30 vuodessa. Vaikka helteitä ei ollut siinä mitassa kuin edellisenä kesänä, lämpöä riitti tasaisesti alusta loppuun ja tuloksena oli Suomen mittaushistorian neljänneksi lämpimin kesä vuosien 1937, 1972 ja 2002 jälkeen. Jo toukokuussa muutama hellepäivä lupaili perhosharrastajille hyvää. Alkukesästä varsinkin Lapissa oli

	2011	ka (mean)	suurin (max)	pienin (min)	yhteensä (total)
Henkilöt (participants)	187	203	233 (03)	190 (07)	700
10×10 km ruudut (quadrats)	572	564	685 (10)	459 (02)	2 097
Havaintopäivät (obs.days)	6 574	6 602	7 515 (10)	5 631 (08)	125 811
Lajit (species)	107	103	106 (05)	98 (08)	113
Yksilöt (individuals)	286 092	245 677	349 496 (10)	150 544 (08)	4 324 355
Päivää/ruutu (days/quadrat)	12	12	16 (02)	10 (08)	
Lajia/ruutu (species/quadrat)	15	16	20 (02)	12 (08)	
Yksilöä/päivä (individuals/day)	44	37	47 (10)	27 (08)	

TAULUKKO 1. Valtakunnallisen päiväperhosseurannan havainnointiaktiivisuus ja päiväperhosmäärät vuonna 2011 verrattuna edelliseen kymmenvuotiskauteen 2001–2010.
TABLE 1. The observation data of NAFI.

National Butterfly Recording Scheme in Finland (NAFI): summary for 2011

Data for NAFI, based on voluntary recording all over the country, is collected both traditionally by South Karelia Allergy and Environment Institute and online via Hatikka website of the National Museum of Natural History. This summary is an overview of the results based on NAFI database www.luomus.fi/nafi in December 2011. Records of 187 amateur and professional lepidopterists covered 107 species, a new annual record, and 286,000 specimens from 572 quadrats of the Finnish uniform 27 E grid (Fig. 1). The observation activity in general was of the average magnitude (Table 1), but one of the warmest summer during the past century resulted in the 3rd highest butterfly abundance (44 individuals per observation day) during the 21 years of the scheme (1991–). Altogether 14 species had the highest annual number of individuals recorded ever in the scheme, mostly from Lycaenidae family (e.g. *Satyrrium pruni*, *Lycaena hippothoe*, *Glaucopsyche alexis*, *Plebeius amandus*). On the other hand, some fritillaries of mires (*Boloria eunomia*, *B. freija*, *B. frigga*) and a few common woodland species (*Leptidea sinapis*, *Boloria euphrosyne*, *Pararge aegeria*, *P. maera*) did not benefit from the warm summer as much as the most species. However, only four species exhibited the lowest abundance since 1991. As it was case in the previous summer 2010, many butterflies expanded northwards, resulting again in ten new provincial finds for the scheme: *Apatura iris* (AL, St), *Apatura ilia* (KL, Sb), *Limenitis camilla* (Sa), *Maniola lycaon* (N, KL), *Pyrgus malvae* (Oba), *Carterocephalus silvicola* (Ks) and *Plebeius nicias* (Ks). The underlined ones were the first observations ever in the province. The results of NAFI between 1991 and 2011, consisting of more than 4.3 million individuals, indicate large-scale changes in the Finnish butterfly fauna. In 2012, NAFI continues and is open for all lepidopterists.

Den riksomfattande dagfjärilsmonitoreringen i Finland (NAFI): sammandrag 2011

Dagfjärilsmonitoreringens data, baserat på observationer från frivilliga i hela landet, samlades in både traditionellt av Södra Karelen Allergi- och Miljöinstitut och online via databasen Hatikkas webbplats vid Naturhistoriska riksmuseet. Artikeln är en översikt av materialet i NAFI-databasen på www.luomus.fi/nafi i december 2011. Observationerna, som 187 amatörer och professionella lepidopterologer bidrog med, omfattade 107 arter (nytt rekord) av 286 000 exemplar från 572 rutor i det finländska enhetskoordinatsystemet (27 E grid), Fig. 1. Observationsaktiviteten var överlag nära medeltalet (Tabell 1), men eftersom sommaren var en av de varmaste under de senaste hundra åren blev dagfjärilsabundansen (44 exemplar per observationsdag) den tredje högsta under de 21 år monitoreringen pågått (1991–). För 14 arters del noterades det högsta individantalet per år under monitoreringens gång, bland dem var de flesta lycaenider (t.ex. *Satyrrium pruni*, *Lycaena hippothoe*, *Glaucopsyche alexis*, *Plebeius amandus*). Å andra sidan gynnades inte vissa pärlmorfjärilar (*Boloria eunomia*, *B. freija*, *B. frigga*) och några allmänna skogsarter (*Leptidea sinapis*, *Boloria euphrosyne*, *Pararge aegeria*, *P. maera*) av den varma sommaren i lika hög grad som de flesta andra arter. Endast fyra arter uppvisade de lägsta abundanserna sedan 1991. Liksom under föregående sommar 2010 expanderade många dagfjärilars utbredning norrut, vilket resulterade i tio för monitoreringen nya provinsfynd: *Apatura iris* (AL, St), *Apatura ilia* (KL, Sb), *Limenitis camilla* (Sa), *Maniola lycaon* (N, KL), *Pyrgus malvae* (Oba), *Carterocephalus silvicola* (Ks) och *Plebeius nicias* (Ks). De understreckade förkortningarna anger de första fynden någonsin från respektive provins.

Mellan 1991 och 2011 har mer än 4,3 miljoner dagfjärilsexemplar noterats inom NAFI. Materialet indikerar att storskaliga förändringar i Finlands dagfjärilsfauna ägt rum. NAFI fortsätter 2012 och är öppen för alla lepidopterologer.

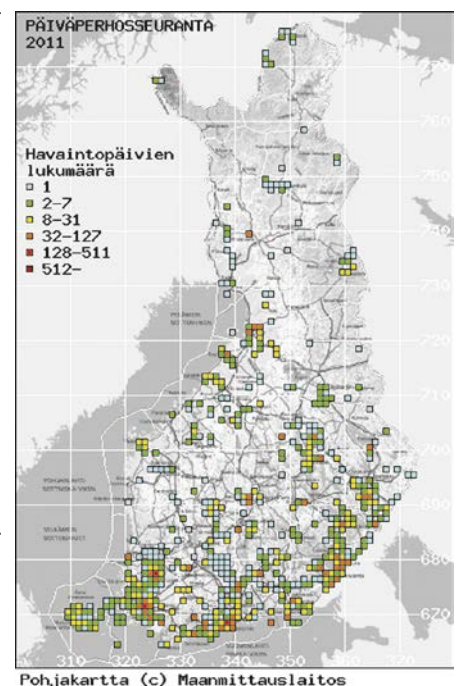
poikkeuksellinen helleaalto, joka toistuu vain kerran tai pari vuosisadassa. Samassa yhteydessä mitattiin koko kesän korkein lämpötila (+32,8 astetta) Ylitorniossa 10. kesäkuuta. Heinäkuu oli yksi lämpimimmistä viimeisten 50 vuoden aikana ja vielä elokuussa lämpösummat kipusivat kovaa vauhtia. Vaikka lämpimät perhoskelit jatkuivat pitkälle syksyyn, kausi hiipui monin paikoin kuivuuteen. Kaikkiaan kesä oli kuitenkin hieman tavanomaista sateisempi, mutta sademäärissä oli suuria paikallisia eroja.

Päiväperhosten havainnoinnin suhteen jäätin edellisesän huippuluvuista, mutta se oli 2000-luvun hyvää keskitasoa (taulukko 1). Kun Hatikan kautta mukaan tuli lähes 40 uutta harrastajaa (noin joka viides tietoja lähettäneistä), osallistuneiden kokonaismäärä kipusi uudelle sataluvulle. Uusia havaintoruutuja kertyi niin ikään runsaasti (yli 50), lähinnä maan eteläosista, josta havainnot saatiin edellisvuosi-

en tavoin kattavasti Oulun seudulle asti (kuva 1). Pohjoisessa havaintoverkko oli edelleen kiusallisen harva, Lapin neljästä maakunnasta ja Koillismaalta kertyi tietoja vain 32 ruudusta – siis vain hieman useammasta kuin esimerkiksi Ahvenanmaalta vain muutaman havainnoitsijan voimin!

Kun vakituisista lajeista jäi havainnoitua vain tummavirnaperhonen (*Leptidea reali*) ja pohjoisessa kääpiöhöpeätäplä (*Boloria improba*), seurantaan ilmoitettiin ennätyskellisesti 107 lajia (taulukko 2). Näiden joukossa oli viiden vuoden tauon jälkeen myös kuusamaperhonen (*Limenitis camilla*), samalla yksi seitsemästä uuden maakunnan valloittaneesta lajista. Edellisvuoden tavoin seurantaan kertyi kaik-

KUVA 1. FIGURE 1. Yhtenäiskoordinaattiruudut (10×10 km), joista seurantaan ilmoitettiin tietoja vuonna 2011. Vanhemmat seurantaruuutut hailakalla sävyllä.

kiaan kymmenen uutta maakuntahavaintoa, joista kaikkien aikojen ensimmäisiä löytöjä lienevät häiveperhonen (*Apatura iris*) Ahvenanmaalta ja Satakunnasta, pikuhäiveperhonen (*Apatura ilia*) Laatokan Karjalasta ja Pohjois-Savosta, kuusamperhonen Etelä-Savosta, idänhäränsilmä (*Maniola lycaon*) Laatokan Karjalasta, mansikkakirjosiipi (*Pyrgus malvae*) Oulun Pohjanmaalta sekä huhtasinisiipi (*Plebeius nicias*) Koillismaalta.

Lajimäärä olisi voinut olla suurempikin, sillä saatekirjeissä uskaltauduttiin kertomaan peräti kolmesta 'oudosta' havainnosta. Määritykset jäivät siinä määrin auki, että mainittakoon ne tässä vain kuriositeettina. Ensimmäinen tarjokas oli heinähiipijä (*Heteropterus morpheus*), paikkana Sa Savitaipale 13.-14.6.2011. Vuodesta 1996 mukana ollut havainnoitsija kertoo: "Enpä arvannut yrittää kuvaa, ihan helposti olisi saanut, kun se tuossa pihanurmikolla pompahteli voikukasta toiseen ja nosti heti siivert suppuun, ne valkoiset pallukat oli niin selvät ja isot." Kuvassa perhostesta ja lentotavasta on kohdallaan, mutta ajankohta kuulostaa kovin varhaiselta. Toinen havainto liittyi mahdolliseen purjeritariin (purjeperhonen, *Iphiclides podalirius*) Kb Lieksassa. Niin ikään reilun vuosikymmenen mukana ollut harrastaja kuvaa: "Juhannuksen tienoilla usea eri henkilö havaitsi Kolin ahoilla ritarin kokoluokkaa olevan vaalean ison perhosen. Purjeperhonen tuntui ainoalta mahdolliselta lajilta oudolle lepattelijalle." Itse asiassa laji mainittiinkin kahden eri henkilön lomakkeella. Ajankohta sopii kuitenkin paremmin tavalliselle ritarille, joten purjeritaria ei kirjattu ilman tämän tarkempaa tietoa seurantaan. Kolmas ehdokas oli isoapollo (*Parnassius apollo*) Sa Rautjärveltä heinäkuun lopulta. "Puutarhassa oli paljon perhosia ja niiden joukossa muutamana päivänä iso vaalea perhonen, ritarin kokoluokkaa." Sen tarkemmin ei kokematon havainnoitsija osannut mahdollista apolloa perustella. Havaintoja on vaikea lytätä suoralta kädeltä, sillä vauhti perhosmaailmassa on sen verran kova. Kannattaa siis pitää silmät auki ja kamera laukaisuvalmiudessa!

Päiväperhosten yksilömäärä vuonna 2011, myös havaintopäiviin suhteutettuna, oli 21 vuotta jatkuneen seurannan kolmanneksi suurin. Edelle kiilaavat vain 1995 ja ennätysvuosi 2010, jonka runsaudesta jäätii vain muutamia prosentteja (noin kolme yksilöä/päivä). Itse asiassa monet luvut muistuttivat edellisestä huipukestä: 22 lajin yksilömäärä oli suurin kymmeneen vuoteen ja näistä 14 lajille kirjattiin ennätys seurannassa. Erityisen

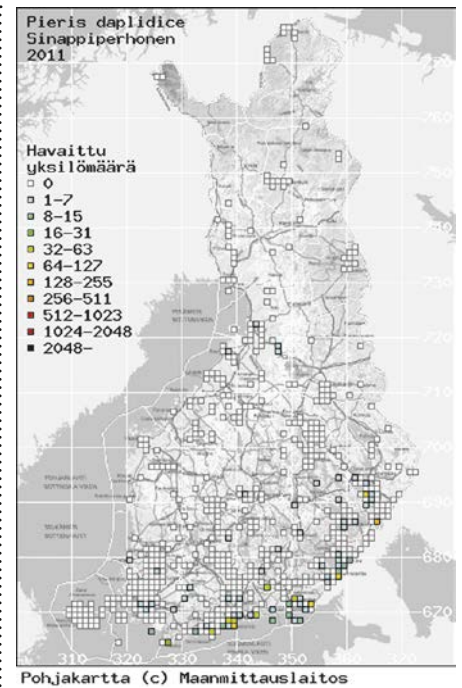
hyvin näyttivät menestyneen sinisiipisten heimon lajit. Toisaalta yksilömäärä jäi poikkeuksellisen pieneksi vain neljällä lajilla, näiden joukossa mm. täpläpapurikko (*Pararge aegeria*) ja jo edellisenä kesänä samalla listalla ollut rahkahopeatäplä (*Boloria frigga*). 'Hyvästä kesästä hyötymättömien' listaa hallitsivat yleisesti metsänreunojen ja soiden lajit. Keskiarvoon nähden päiväperhosia oli kuitenkin lähes viidennes tavallista enemmän.

Seuraavassa on lajiryhmittäin kesän mielenkiintoisimpia havaintoja. Yksilömäärien, havaintopäiviin suhteutettujen runsauksien ja levinneisyyttä kuvaavien frekvenssien (lajin havaintoruutujen osuus kaikista ruuduista) vertailupohjana on käytetty pääasiassa edellistä kymmenvuotiskautta (2001–2010).

PAKSUPÄÄT jäivät hieman edelliskesän lukemista, mutta kesä oli kaikkienensa hyvää keskitasoa. Se oli myös hämmästyttävän tasapaksu, osa lajeista runsastui ja osa väheni, mutta yhdenkään lajin yksilö- tai ruutumäärä ei ollut poikkeuksellisen pieni tai suuri, edes kymmenen vuoden perspektiivillä. Ilonaiheita löytyi silti muutama. Tummakirjosiipi (*Pyrgus alveus*) oli runsauslistalla lähes parikymmentä pykälää tavallista korkeammalla. Niin ikään keskimääräistä runsaampi mansikkakirjosiipi löytyi jälleen monin paikoin Keski-Pohjanmaalta ja ilmeisesti ensimmäistä kertaa Oulun Pohjanmaalta (*Oba Tyrnävä*) maatalousympäristöjen linjalaskennan yhteydessä. Toinen seurannalle uusi maakuntalöytö oli edellisvuosista vähentynyt mustatäplähiipijä (*Carterocephalus silvicola*) Koillismaalta (*Ks* Kuusamo).

RITARIPERHOSTEN seurantavuosi oli yksi parhaimmista. Ritareita (*Papilio machaon*) ilmoitettiin ennätyskellisen paljon ja molempia apollojakin eniten kymmeneen vuoteen. Isoapollon yksilömäärä on ollut suurempi vain vuonna 1996; yksittäishavainto Kaakkois-Suomesta (*Sa Lappeenranta*) perustui siirtoistutukseen. Pikkuapollon (*Parnassius mnemosyne*) niin ikään siirtoon perustuva kanta N Porvoossa oli vahva ja laji ilmoitettiin edelleen Satakunnasta (*St* Eurajoki).

KAALIPERHOSTEN ja samalla koko päiväperhoskesän runsauslistan kärkeen kiilasi toista vuotta peräkkäin lanttuperhonen (*Pieris napi*), kuitenkin huomattavasti edellisvuotta niukempana. Laji nousi samalla seurannan runsaslukuisimmaksi päiväperhoseksi reilun 470 000 yksilön voimin. Kaaliperhonen (*Pieris brassicae*) oli vähissä, mutta naurisperhosen (*Pieris*

KUVA 2. FIGURE 2. Seurantaan ilmoitettiin lähes tuhat sinappiperhosta (*Pontia daplidice*) 65 havaintoruudusta, pohjoisimmillaan *Oba* Kiimingistä. Seurannan aikana parempia vaelsuovuosia ovat olleet vain 2000 ja 2010.

rapae) nousu jatkui neljättä vuotta. Myös pari harvinaisempaa vaeltajaa nousi vahvasti esiin. Sinappiperhosia (*Pieris daplidice*) tavattiin jälleen laajoilla alueilla Etelä- ja Keski-Suomessa (kuva 2), loppusyksystä myös kotimaisena sukupolvena. Ainakin eteläisellä rannikkoseudulla tavattiin kesänviipyjänä myös vaaleakeltaperhosia (*Colias hyale*), joita kirjattiin seurantaan 2000-luvun ennätys kahdeksasta ruudusta Uudeltamaalta, Etelä-Hämeestä, Etelä-Karjalasta ja pohjoisimmillaan Etelä-Savosta (*Sa* Imatra). Lapinkeltaperhosia (*Colias hecla*) ilmoitettiin myös ilahduttavan runsaasti. Sen sijaan virnaperhonen (*Leptidea sinapis*) on sijoittunut runsauslistalla yhtä heikosti vain vuonna 2004 ja pihlajaperhosen (*Aporia crataegi*) ruutumäärä oli pienimmillään kymmeneen vuoteen – lajia ilmoitettiin nyt vain perinteisiltä paikoilta Kaakkois- ja Itä-Suomesta.

NOPSA- JA KULTASIIVISTÄ oli edellisenä kesänä enimmäkseen myönteistä kerrottavaa, ja kesällä 2011 tilanne oli vielä parempi: puolet lajeista oli runsaimmillaan kymmeneen vuoteen – itse asiassa neljän lajin yksilömäärä nousi uuteen vuosienennätykseen ja ruostenopsasiipeäkin (*Thecla betulae*) on ilmoitettu enemmän vain vuonna 1999 – ja kaksi näistä kirjattiin myös ennätyskellisen monesta ruudusta. Runsauslistalla vahvimman nousun

Isoapollon (*Parnassius apollo*) palautussiirot Saimaan saaristoon eivät ole onnistuneet odotetulla tavalla. Toukat kyllä viihtyvät isomaksaruoholla hyvin, mutta vain yksi aikuinen perhonen nähtiin lennossa Sa Lappeenrannassa 14.7.2011. Varmistamaton apollohavainto KI Simpeleeltä tuli pari viikkoa myöhemmin.

Virnaperhonen (*Leptidea sinapis*) ei hyötynyt muiden tavoin lämpimästä kesästä. Seurantaan ilmoitettu yksilömäärä oli lähellä edeltävän kymmenvuotisjakson keskiarvoa, mutta muihin päiväperhosiin verrattuna virnaperhonen on sijoittunut yhtä heikosti vain vuonna 2004.

Ruostenopsasiipi (*Thecla betulae*) on ollut myötätuulessa viime vuosina. Kesältä 2011 ilmoitettiin 137 yksilöä peräti 39 ruudusta – yksilömäärä oli suurin kymmeneen vuoteen, havaintoruutumäärä puolestaan uusi seurantaennätys.

UUDET SUOMALAISET PÄIVÄPERHOSNIMET TEKEVÄT TULOAN

Päiväperhosten suomalaisen nimistön päivittämiseen on ollut tarvetta monella tasolla. Keväällä ilmestyvässä Suomen ja Euroopan päiväperhosek-kirjassa (Haahtela ym.) on otettu käyttöön yhtenäinen nimistö koko Euroopan lajistolle, kaikkiaan noin 450 päiväperhoselle. Nimistöä valmisteltiin yhdessä Hyönteistieteellisen Seuran sanastotoimikunnan kanssa ja siinä otettiin huomioon mm. Kari Nissisen parhaillaan työstämä maailman päiväperhosten suomenkielinen nimistö. Tässä artikkelissa on tarkoituksena tutustuttaa harrastajat suomalaisen lajiston osalta joihinkin uusiin nimiin ja samalla kuulostella, minkäläisen vastaanoton ne saavat – tosiasiasahan harrastajat ratkaisevat, mitkä nimet jäävät elämään! Suurin osa uusista nimistä on yksinkertaisesti aiemmista lyhennettyjä (*comma*, *vaualbum*) ja osa on jo laajalti käyttöön omaksuttuja (*c-album*, *camilla*), mutta joukkoon mahtuu muutama tyystin uusi – niiden tieltä historiaan olisivat jäämässä mm. kangasperhonen ja hietahenäperhonen. Olennaisimmat ehdotetut nimistömuutokset ovat:

H. comma = täpläpaksupää
(valkotäpläpaksupää)

P. apollo = isoapollo (apollo)

I. podalirius = purjeritari (purjeperhonen)

P. machaon = ritari (ritariperhonen)

A. cardamines = aurora (auroraperhonen)

E. ausonia = marmorisiipi
(aroraperhonen)

P. callidice = vuorisinappiperhonen
(alppisinappiperhonen)

C. rubi = vihernopsasiipi (kangasperhonen)

V. atalanta = amiraali (amiraaliperhonen)

N. vaualbum = täplänokkosperhonen
(valkotäplänokkosperhonen)

N. c-album = liuskaperhonen
(herukkaperhonen)

E. aurinia = keltaverkkoperhonen
(punakeltaverkkoperhonen)

L. camilla = kuusamaperhonen

(pikkuhaaperhonen)

Coenonympha = niittysilmät (niittyperhoset)
– vrt. häränsilmät, somersilmät

M. galathea = ruutukainen (ruutuperhonen)

H. semele = hietasomersilmä (hietahenäperhonen)

TAULUKKO 2. Seuran lajitiedot vuoden 2011 runsausjärjestyksessä. Yksilömäärien ja runsauden sekä frekvenssin ja havaintoruutujen vertailussa on käytetty edeltävää kymmenvuotiskautta (2001–2010). | **TABLE 2.** Butterfly species in the order of abundance in 2011. Other columns as follows: 2) the mean number of individuals (years 2001–2010), 3) the number of individuals per observation day in 2011 and 4) compared to the average (%), 5) the proportion of positive quadrats in 2011 and 6) compared to the average (%), 7) the number of positive quadrats in 2011 and 8) on average (2001–2010).

	Yksilömäärä		Runsaus		Frekvenssi		Ruutuja	
	2011	ka	2011	ero-%	2011	ero-%	2011	ka
1. Lanttuperhonen (<i>P. napi</i>)	34399	27508	5,23	29	67,7	6	387	360
2. Vihernopsasiipi (<i>C. rubi</i>)	28792	13319	4,38	117	42,1	-10	241	262
3. Tesmaperhonen (<i>A. hyperantus</i>)	24072	31139	3,66	-23	45,3	-12	259	287
4. Nokkosperhonen (<i>N. urticae</i>)	23355	17485	3,55	37	61,0	4	349	330
5. Lauhahiipijä (<i>T. lineola</i>)	15546	14210	2,36	11	39,9	-9	228	245
6. Sitruunaperhonen (<i>G. rhamnii</i>)	15434	15223	2,35	2	53,8	1	308	300
7. Angervohopeätäplä (<i>B. ino</i>)	11035	7210	1,68	54	39,9	-2	228	228
8. Metsänokiperhonen (<i>E. ligea</i>)	10383	7631	1,58	36	35,3	12	202	176
9. Neitoperhonen (<i>N. io</i>)	9295	18878	1,41	-50	46,0	5	263	247
10. Niittyhopeätäplä (<i>B. selene</i>)	7303	6918	1,11	6	36,7	-13	210	235
11. Loistokultasiipi (<i>L. virgaureae</i>)	7147	6306	1,09	15	38,6	-10	221	241
12. Suruvaippa (<i>N. antiopa</i>)	6977	2829	1,06	152	44,9	9	257	230
13. Amiraali (<i>V. atalanta</i>)	6976	3104	1,06	133	39,0	29	223	170
14. Kangassinisiipi (<i>P. argus</i>)	6866	6584	1,04	4	25,9	-19	148	178
15. Liuskaperhonen (<i>N. c-album</i>)	5929	4399	0,90	37	41,8	4	239	225
16. Hopeasinisiipi (<i>P. amandus</i>)	5701	3348	0,87	71	33,6	-4	192	196
17. Piippopaksupää (<i>O. sylvanus</i>)	5159	4951	0,78	4	38,8	-5	222	228
18. Niittysinisiipi (<i>P. semiargus</i>)	4730	2050	0,72	133	30,8	1	176	169
19. Juolukkasiniisiipi (<i>P. optilete</i>)	3258	2206	0,50	47	27,1	-10	155	168
20. Ketohopeätäplä (<i>A. adippe</i>)	3131	2132	0,48	50	26,0	-4	149	151
21. Hohtosiniisiipi (<i>P. icarus</i>)	3082	1725	0,47	83	29,5	11	169	148
22. Idänniittysilmä (<i>C. glycerion</i>)	2986	2308	0,45	32	17,0	10	97	86
23. Pursuhopeätäplä (<i>B. euphrosyne</i>)	2963	3133	0,45	-5	33,0	-10	189	206
24. Naurisperhonen (<i>P. rapae</i>)	2955	1400	0,45	117	15,7	-18	90	107
25. Tummapapurikko (<i>P. maera</i>)	2658	3016	0,40	-11	32,3	2	185	177
26. Orvokkihopeätäplä (<i>A. aglaja</i>)	2629	2222	0,40	19	32,5	-7	186	194
27. Ketosiniisiipi (<i>P. idas</i>)	2548	2861	0,39	-11	24,1	-4	138	141
28. Pihlajaperhonen (<i>A. crataegi</i>)	2458	3433	0,37	-28	20,6	-28	118	159
29. Ratamoverkkoperhonen (<i>M. athalia</i>)	2049	1316	0,31	56	25,5	6	146	134
30. Aurora (<i>A. cardamines</i>)	2048	1988	0,31	4	32,3	-12	185	203
31. Paatsamasiniisiipi (<i>C. argiolus</i>)	1798	1409	0,27	26	29,4	-5	168	173
32. Virnaperhonen (<i>L. sinapis</i>)	1793	1782	0,27	2	24,8	-20	142	173
33. Keisarinviitta (<i>A. paphia</i>)	1658	668	0,25	152	18,5	45	106	72
34. Ketokultasiipi (<i>L. hippothoe</i>)	1356	496	0,21	176	18,0	32	103	76
35. Mustatäplähiipijä (<i>C. silvicola</i>)	1207	1208	0,18	1	21,2	-17	121	142
36. Suokeltaperhonen (<i>C. palaeno</i>)	1167	1339	0,18	-11	18,9	-25	108	140
37. Karttaperhonen (<i>A. levana</i>)	1048	591	0,16	83	12,4	84	71	39
38. Pikkukultasiipi (<i>L. phlaeas</i>)	1000	1528	0,15	-35	22,9	-14	131	149
39. Sinappiperhonen (<i>P. daplidice</i>)	951	138	0,14	684	11,4	499	65	12
40. Ruskosiniisiipi (<i>P. eumedon</i>)	918	741	0,14	22	12,2	6	70	64
41. Keltaniittysilmä (<i>C. pamphilus</i>)	758	909	0,12	-16	10,1	-28	58	77
42. Kirjoverkkoperhonen (<i>E. maturna</i>)	727	553	0,11	33	10,3	5	59	55
43. Rämehopeätäplä (<i>B. eunomia</i>)	721	899	0,11	-20	7,2	-34	41	60

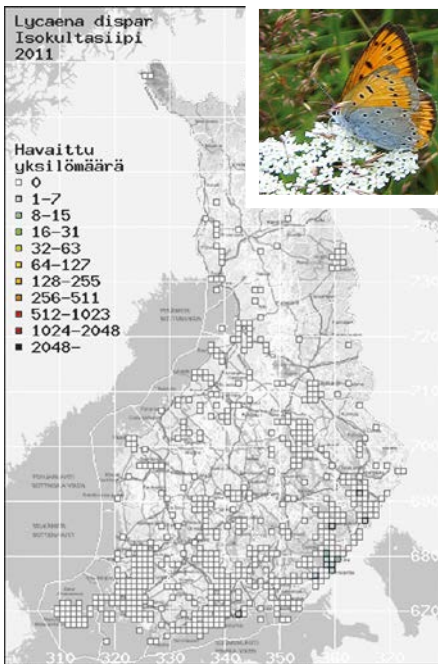
	Yksilömäärä		Runsau		Frekvenssi		Ruutu	
	2011	ka	2011	ero-%	2011	ero-%	2011	ka
44. Pikkuapollo (<i>P. mnemosyne</i>)	704	279	0,11	155	1,2	17	7	6
45. Ritari (<i>P. machaon</i>)	642	281	0,10	131	29,9	45	171	115
46. Mansikkakirjosiipi (<i>P. malvae</i>)	601	406	0,09	48	18,9	25	108	84
47. Harjusiniisi (<i>S. vicrama</i>)	587	464	0,09	26	0,2	-2	1	1
48. Saraikkoniittysilmä (<i>C. tullia</i>)	574	448	0,09	30	5,6	-35	32	48
49. Metsäpaperikko (<i>P. petropolitana</i>)	517	976	0,08	-47	12,9	-41	74	121
50. Kaaliperhonen (<i>P. brassicae</i>)	483	1005	0,07	-52	13,3	-39	76	122
51. Suohopeatäplä (<i>B. aquilonaris</i>)	443	497	0,07	-11	8,7	-12	50	55
52. Lehtosiniisi (<i>P. artaxerxes</i>)	412	447	0,06	-8	10,1	-17	58	68
53. Huhtasiniisi (<i>P. nicias</i>)	302	83	0,05	270	2,1	39	12	8
54. Haapaperhonen (<i>L. populi</i>)	287	544	0,04	-47	15,9	-14	91	101
55. Helmihopeatäplä (<i>I. lathonia</i>)	270	165	0,04	71	8,0	160	46	17
56. Ohdakeperhonen (<i>V. cardui</i>)	250	3163	0,04	-92	13,6	-54	78	166
57. Tuominopsasiipi (<i>S. pruni</i>)	240	78	0,04	215	5,1	5	29	27
58. Isoapollo (<i>P. apollo</i>)	205	97	0,03	107	1,6	34	9	7
59. Kannussiniisi (<i>C. argiades</i>)	197	24	0,03	736	3,1	204	18	6
60. Häiveperhonen (<i>A. iris</i>)	194	177	0,03	13	6,5	84	37	20
61. Pikkuhäiveperhonen (<i>A. ilia</i>)	187	25	0,03	714	5,6	497	32	6
62. Kalliosiniisi (<i>S. orion</i>)	159	93	0,02	68	1,4	47	8	5
63. Virnasiniisi (<i>G. alexis</i>)	152	67	0,02	131	3,1	57	18	11
64. Rinnehopeatäplä (<i>A. niobe</i>)	140	199	0,02	-29	5,6	11	32	28
65. Ruostenopsasiipi (<i>T. betulae</i>)	137	72	0,02	97	6,8	58	39	24
66. Muurainhopeatäplä (<i>B. freija</i>)	108	132	0,02	-19	3,3	-12	19	21
67. Tummakirjosiipi (<i>P. alveus</i>)	97	51	0,01	91	3,5	10	20	18
68. Pikkusiniisi (<i>C. minimus</i>)	95	64	0,01	54	0,2	-73	1	4
69. Täpläpaperikko (<i>P. aegeria</i>)	90	351	0,01	-74	6,8	-41	39	63
70. Tamminopsasiipi (<i>F. quercus</i>)	89	80	0,01	11	3,0	42	17	12
71. Lapinnokiperhonen (<i>E. pandrose</i>)	87	178	0,01	-52	1,4	45	8	6
72. Keltatäplähiipijä (<i>C. palaemon</i>)	85	53	0,01	61	3,1	-13	18	20
73. Tummaränsilmä (<i>M. jurtina</i>)	84	73	0,01	20	3,0	64	17	10
74. Suonokiperhonen (<i>E. embla</i>)	77	114	0,01	-30	1,9	-44	11	19
75. Hietasomersilmä (<i>H. semele</i>)	74	318	0,01	-76	1,9	-38	11	17
76. Keltaverkkoperhonen (<i>E. aurinia</i>)	73	144	0,01	-50	0,3	-45	2	4
77. Rahkahopeatäplä (<i>B. frigga</i>)	60	171	0,01	-66	1,4	-54	8	17
78. Lapinkeltaperhonen (<i>C. hecla</i>)	54	16	0,01	245	0,3	5	2	2
79. Isokultasiipi (<i>L. dispar</i>)	44	11	0,01	302	1,7	147	10	4
80. Kairanokiperhonen (<i>E. disa</i>)	38	3	0,01	1030	0,3	76	2	1
81. Tunturihopeatäplä (<i>B. napaea</i>)	36	28	0,01	26	0,3	75	2	1
82. Suokirjosiipi (<i>P. centaureae</i>)	32	29	0,00	11	1,6	14	9	8
83. Tundrahopeatäplä (<i>B. chariclea</i>)	26	77	0,00	-67	0,5	5	3	3
84. Purohopeatäplä (<i>B. thore</i>)	26	75	0,00	-66	0,3	-45	2	3
85. Jalavanopsasiipi (<i>S. w-album</i>)	24	42	0,00	-42	0,9	-2	5	5
86. Paljakkakylmänperhonen (<i>O. bore</i>)	23	42	0,00	-47	0,5	33	3	2
87. Vaaleakeltaperhonen (<i>C. hyale</i>)	20	6	0,00	246	1,4	232	8	2
88. Muurahaissiniisi (<i>G. arion</i>)	17	20	0,00	-13	0,2	-56	1	2
89. Ruijannokiperhonen (<i>E. polaris</i>)	12	41	0,00	-70	0,5	4	3	3
90. Tunturikeltaperhonen (<i>C. tyche</i>)	12	18	0,00	-37	0,2	-30	1	1
91. Sarakylmänperhonen (<i>O. norna</i>)	10	48	0,00	-81	0,2	-62	1	3
92. Etelänhopeatäplä (<i>A. laodice</i>)	9	14	0,00	-35	0,5	-44	3	5
93. Rämekylmänperhonen (<i>O. jutta</i>)	7	429	0,00	-98	0,5	-90	3	28
94. Täpläpaksupää (<i>H. comma</i>)	5	17	0,00	-70	0,3	-53	2	4
95. Lehtohopeatäplä (<i>B. titania</i>)	4	11	0,00	-64	0,3	-26	2	3
96. Tunturikirjosiipi (<i>P. andromedae</i>)	4	9	0,00	-61	0,2	-23	1	1
97. Kuusamaperhonen (<i>L. camilla</i>)	4	<1	0,00	1248	0,7	1149	4	<1
98. Tundrasiniisi (<i>P. glandon</i>)	3	3	0,00	16	0,2	97	1	1
99. Idänhäränsilmä (<i>M. lycaon</i>)	3	0	0,00	1534	0,3	940	2	<1
100. Tummaverkkoperhonen (<i>M. diamina</i>)	2	73	0,00	-97	0,2	-62	1	3
101. Kirjopaperikko (<i>P. achine</i>)	2	31	0,00	-93	0,3	-55	2	4
102. Pohjanhopeatäplä (<i>B. polaris</i>)	2	6	0,00	-68	0,2	-18	1	1
103. Lapinverkkoperhonen (<i>E. iduna</i>)	1	162	0,00	-99	0,2	-43	1	2
104. Luhtakultasiipi (<i>L. helle</i>)	1	38	0,00	-98	0,3	-37	2	3
105. Täpläverkkoperhonen (<i>M. cinxia</i>)	1	9	0,00	-89	0,2	-71	1	3
106. Isonokkosperhonen (<i>N. xanthomelas</i>)	1	3	0,00	-60	0,2	-36	1	2
107. Kirsikkaperhonen (<i>N. polychloros</i>)	1	1	0,00	35	0,2	45	1	1
108. Täplänokkosperhonen (<i>N. vaualbum</i>)	0	<1	-	-	-	-	-	<1
109. Kääpiöhopeatäplä (<i>B. improba</i>)	0	<1	-	-	-	-	-	<1
110. Etelänkeltaperhonen (<i>C. crocea</i>)	0	<1	-	-	-	-	-	<1
111. Tummavirnaperhonen (<i>L. reali</i>)	0	<1	-	-	-	-	-	<1
112. Purjeritari (<i>I. podalirius</i>)	0	<1	-	-	-	-	-	<1
113. Vuorisinappiperhonen (<i>P. callidice</i>)	0	<1	-	-	-	-	-	<1

Niittysinisiipi (*Plebeius semiargus*) oli monen sinisiiven tavoin tavallista runsaampi. Uusi yksilöennätys, yli kahden keskivertokesän määrä, perustui kuitenkin keskinkertaiseen havaintoruutumäärään. Uusia alueita laji ei valloittanut.

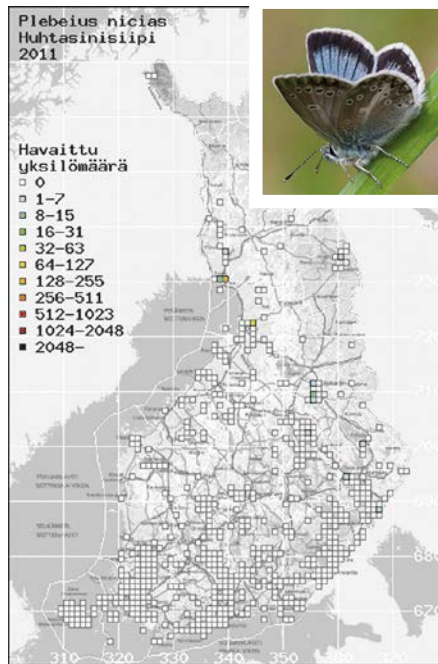

Suruvaippa (*Nymphalis antiopa*) mainittiin monella lomakkeella ilahduttavan runsaaksi. Lähes 7000 yksilöä nosti sen runsauslistalla melkein kymmenen pykälää tavallista korkeammalle.

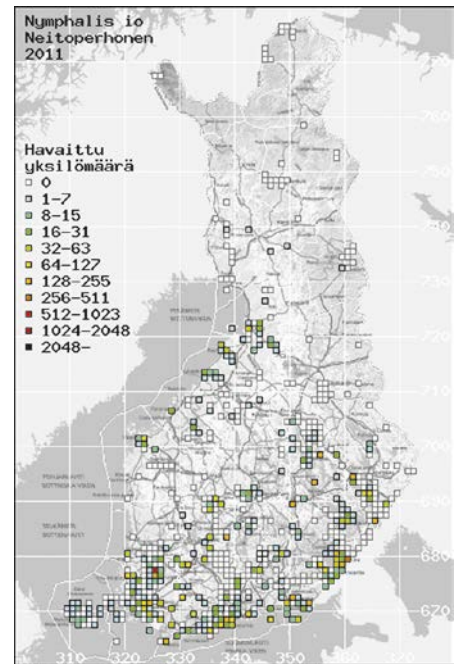
Pohjakartta (c) Maanmittauslaitos

KUVA 3. FIGURE 3. Isokultasiiven (*Lycaena dispar*) yksilö- ja havaintoruutumäärä (44, 10) olivat molemmat uusia seurantaennätyksiä. Vahvimmat alueet olivat edelleen itärajan tuntumassa, jossa uusia valtauksia olivat *Sa* Savonlinna ja *Kb* Rääkkylä (kuvan naaras 17.7.2011, Pirkko Kaasinen).

Pohjakartta (c) Maanmittauslaitos

KUVA 4. FIGURE 4. Huhtasiniisipeä (*Plebeius nicias*) ilmoitettiin seurantaan viimeksi yhtä monesta ruudusta vuonna 1998. Kaikkiaan 12 havaintoruudun joukossa olivat lajin kaikkien aikojen pohjoisimmat löydöt Suomesta, *Obb* Tornio ja *Ks* Kuusamo (kuva Juha Jantunen 5.7.2011).

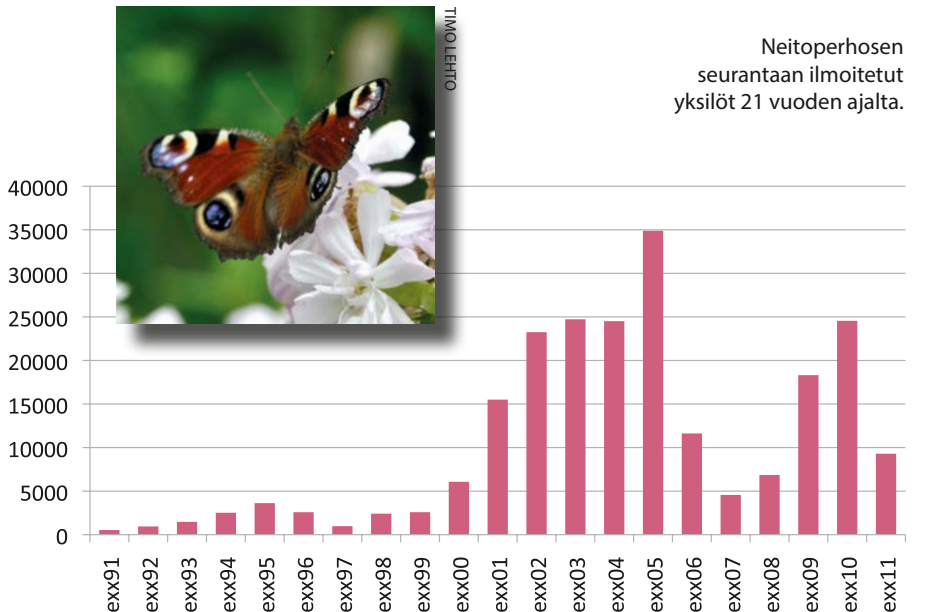

Pohjakartta (c) Maanmittauslaitos

KUVA 5. FIGURE 5. Neitoperhosen (*Nymphalis io*) 2000-luku on ollut melkoista vuoristorotaa (alla). Kesällä 2011 yksilömäärä jäi kolmannekseen edellisvuodesta, mutta lajia ilmoitettiin laajalti Lapin porteille asti.

tekivät tuominopsasiipi (*Satyrrium pruni*), isokultasiipi (*Lycaena dispar*) ja ketokultasiipi (*Lycaena hippothoe*), jolle kirjattiin uusi yksilöennätys toista vuotta peräkkäin. Monen lomakkeen saatekirjeessä iloittiinkin ketokultasiiven paluusta. Isokultasiipi puolestaan valtasi uusia alueita mm. Etelä-Savossa ja Pohjois-Karjalassa (kuva 3). Pohjoisessa mukavia löytöjä olivat vihernopsasiipi (kangasperhonen, *Callophrys rubi*) Sompion Lapissa (*Lkor* Savukoski) sekä loistokultasiipi (*Lycaena virgaureae*) Koillismaalla (*Ks* Kuusamo) ja Kittilän Lapissa (*Lkoc* Kolari). Ryhmän ainoaksi 'kauneusvirheeksi' voidaan lukea luhtakultasiipi (*Lycaena helle*), jonka tiedot jäivät vain yhden yksilön varaan (*Oba* Kiiminki). Eiköhän sitä joku myös Kuusamon nurkilla käynyt katsomassa.

SINISIIPPIEN nousu jatkui ja lajit olivat järjestään tavallista runsaampia. Yksilömäärissä uuteen seurantaennätykseen nousi neljä lajia, joista kalliosiniisi (*Scolitantides orion*) ja virnasiniisi (*Glaucopsyche alexis*) löytyivät myös harvinaisen monesta ruudusta. Niittysiniisi (*Plebeius semiargus*) ja hopeasiniisi (*Plebeius amandus*) puolestaan olivat kumpikin maan eteläosissa monin paikoin runsaita, sen sijaan hohtosiniisi (*Plebeius icarus*) jäi edellisesän luvuista vaikka sitä ilmoitettiin pohjoisinta Lappia myöten (*Le*

Kilpisjärvi, *Li* Utsjoki). Viimeisen kymmenen vuoden jaksolla uudet huippuluvut sekä havaintoruutujen että yksilömäärien puolesta kirjattiin kannussiniisille (*Cupido argiades*) ja huhtasiniisille, josta tehtiin ilmeisesti ensimmäinen löytö Koillismaalta (*Ks* Kuusamo) ja samalla myös kaikkien aikojen pohjoisin havainto Suomesta (kuva 4). Tavallista vähälukuisempia olivat oikeastaan vain kangassiniisi (*Plebeius argus*), ketosiniisi (*Plebeius idas*) ja lehtosiniisi (*Plebeius artaxer-*

xes). Ryhmän harvinaisuuksista pikkusiniisi (*Cupido minimus*) ilmoitettiin vain yhdestä Etelä-Hämeen ruudusta (*Ta* Heinola) ja muurahaissiniisi (*Glaucopsyche arion*) yhdestä Etelä-Savon ruudusta (*Sa* Taipalsaari), molemmat lajin viimeisimpiä vahvoja esiintymispaikkoja.

TÄPLÄPERHOSISTA kertyi edellisvuosien tavoin runsaasti uusia maakuntalöytöjä ja muita mielenkiintoisia havaintoja. Vaikka häiveperhonen jo melkein jäi yksi-

Muutaman heikomman vuoden jälkeen kannussinisiivestä (*Cupido argiades*) kertyi tietoja peräti 18 ruudusta. Harri Okkonen kuvasi tämän naaraan *Sa* Savonlinnasta, lajille tyypillisesti apiloiden hallitsemalta joutomaalaikulta.

Keisarinviitasta (*Argynnis paphia*) annettiin jo toisena vuotena peräkkäin tietoja yli tuhannesta perhosesta. Nousu on ollut vahva: 1990-luvulla kirjattiin keskimäärin 357 keisarinviitaa kesässä ja 2000-luvulla jo 668 yksilöä.

lömääränsä puolesta pikkuhäiveperhosen jalkoihin, se löytyi ilmeisesti ensimmäistä kertaa sekä Ahvenanmaalta (*Al Föglö*) että Satakunnasta (*St Säkylä*). Pikkuhäiveperhosen puolestaan kirjattiin ensimmäistä kertaa Laatokan Karjalasta (*Kl Parikkala*) ja Pohjois-Savosta (*Sb Kuopio*). Vaikka haapaperhonen (*Limenitis populi*) ei aivan yltänyt häiveperhosten vauhtiin, sitä ilmoitettiin jälleen pitkin poikin Keski-Pohjanmaata ja pohjoisimmillaan *Oba* Kiimingistä saakka. Haapaperhosen pikkuserkku kuusamaperhonen puolestaan loikkasi heinäkuun lopulla ilmeisen sankoin joukoin Suomeen, sillä perhonen nähtiin samoihin aikoihin Varsinais-Suomessa (*Ab Salo*, Länsi-Turunmaa), Uudellamaalla (*N Helsinki*, Vantaa) ja ensimmäistä kertaa Etelä-Savossa (*Sa Taipalsaari*). Neitoperhosesta (*Nymphalis io*) tehtiin pohjoisia havaintoja *Obb* Rovaniemeltä (kuva 5), vaikka kanta romahtikin puoleen 2000-luvun keskitasosta. Kartta-perhonen (*Araschnia levana*) valtasi uusia alueita varsinkin kaakossa, mutta yksilömäärä jäi selvästi edellisen kesän huipputasosta. Suruvaippa (*Nymphalis antiopea*) oli täpläperhosista ainoa, jolle kirjattiin seurantahistorian suurin yksilömäärä vuonna 2011. Vaeltajista amiraali (*Vanessa atalanta*) oli edelleen runsas, laji löytyi jopa useammasta ruudusta kuin yhtenäkkään aikaisempaan 2000-luvun kesänä.

Ohdakeperhonen (*Vanessa cardui*) sen sijaan oli suoranainen harvinaisuus, tuloksena vain reilu kymmenesosa edellisestä määräst. Seurannan ainoa kirsikka-perhonen (*Nymphalis polychloros*) löytyi Uudeltamaalta (*N Hanko*) ja isonokkos-perhonen (*Nymphalis xanthomelas*) Etelä-Savosta (*Sa Imatra*).

HOPEATÄPLISTÄ varsinkin isoimmat menestyivät. Keisarinviitalle (*Argynnis paphia*) kirjattiin yksilöennätys jo toisena vuotena peräkkäin, helmihopeatäplälle (*Issoria lathonia*) puolestaan havaintoruutuennätys; lajia löytyi monin paikoin etelä- ja kaakkoisosista (mm. *Ka Hamina*, *Sa Lappeenranta*, *Kl Parikkala*, *Kb Lieksa*). Etelänhopeatäplä (*Argynnis laodice*) näyttäisi taas asettuvan etelärannikon tuntumaan, sillä lajia ilmoitettiin kolmesta ruudusta Uudeltamaalta (*N Porvoo*, *Mäntsälä*, *Kirkkonummi*). Seurannan pohjoisimpiin havaintoihin kuuluivat puolestaan rinnehopeatäplä (*Argynnis niobe*) Pohjois-Karjalasta (*Kb Lieksa*) ja angervohopeatäplä (*Brenthis ino*) Oulun Pohjanmaalta (*Oba Pudasjärvi*). Miinuspuolelta löytyvät varsinkin soiden hopeatäplät. Heikoin tilanne on rahkahopeatäplällä, jonka edellisen kesän yksilö- ja havaintoruutuminit korvautuivat vieläkin pienemmillä luvuilla. Muurainhopeatäplän (*Boloria freija*) ja rämehopeatäplän (*Boloria eunomia*) kannat

näyttäsivät myös harvenevan eteläisimmässä Suomessa. Kun joukkoon lisätään vielä porsuhopeatäplä (*Boloria euphrosyne*), nämä neljä painuivat päiväperhosten runsauslistalla heikoimmalle sijalle koko seurannan aikana.

VERKKOPERHOSISTA peräti kolme lajia jäi vain yhden havaintoruudun varaan. Yksi täpläverkko-perhonen (*Melitaea cinxia*) Ahvenanmaalta (*Al Finström*), yksi lapinverkko-perhonen (*Euphydryas iduna*) Inarin Lapista (*Li Utsjoki*) ja pari tumma-Verkko-perhosta (*Melitaea diamina*) Etelä-Hämeestä (*Ta Orivesi*) ei lupaille hyvää. Sen sijaan kirjo-Verkko-perhosen (*Euphydryas maturna*) ja ratamoverkko-perhosen (*Melitaea athalia*) kannat vahvistuivat selvästi edellisvuosista.

HEINÄPERHOSTEN lähes koko 2000-luvun kestänyt loiva lasku jatkui. Myönteiset uutiset olivat vähissä: pohjoisesta ilmoitettiin kairanokiperhosta (*Erebia disa*) eniten kymmeneen vuoteen, tosin vain kahdesta *Lkor* Savukosken ruudusta, ja etelässä kolme idänhäränsilmää kahdesta ruudusta (*N* Hanko, *Kl* Rautjärvi; molemmat seurannalle uusia maakuntia) olivat harvinaisen lajin seurantaennätyksiä. Toisaalta 2000-luvun pienimmät yksilömäärät kirjattiin niin runsauslistan kärkipaikan menettäneelle tesmaperhoselle (*Aphantopus hyperantus*) kuin metsäpapurikolle (*Pararge petropolitana*) ja kirjo-papurikolle (*Pararge achine*). Jo edellisessä kesänä vähälukuisen täpläpapurikon tilanne oli vielä huonompi, tuloksena koko seuranta-ajan pienin yksilömäärä. Runsauslistalla näiden ohessa sukelsi myös tummapapurikko (*Pararge maera*). Keltaniittysilmä (keltaniittyperhonen, *Coenonympha pamphilus*) puolestaan jäi poikkeuksellisen harvojen havaintoruutujen varaan. 'Väärän vuoden' rämekylmänperhosia (*Oeneis jutta*) ilmoitettiin tällä kertaa kolmesta Keski-Suomen ruudusta (*Kb* Kesälähti, *Sb* Haukivuori, *Tb* Uurainen).

Ennätysmäärin 40 lajin ruutuja

Vähintään 40 päiväperhoslajia kirjattiin peräti 60 havaintoruudussa 11 eliömaakunnan alueella (taulukko 3). Uusimaa (14) oli selvä ykköksen seuraavina perinteiset Etelä-Savo (10), Varsinais-Suomi (9) ja Etelä-Häme (8). Uusia runsaslajisia ruutuja kertyi yhdeksän, joista pohjoisin oli *Sb* Varkaus/Heinävesi. Pohjoisimmat vähintään 40 lajiin yltäneet ruudut olivat edellisessä tavoin *Om* Raahe ja *Oba* Utajärvi. Vähintään 50 lajia löytyi niin ikään

Lajia/Maakunta/kunta (ruutu) Species/Province/Community (10×10 km)

61	<i>Kb</i> Kesälähti (686:365)	43	<i>Ab</i> Sammatti (669:332)
60	<i>Sa</i> Ruokolahti/Imatra (679:360)		<i>N</i> Sipoo (670:340)
54	<i>Sa</i> Ruokolahti (680:358)		<i>N</i> Mäntsälä (671:340)
	<i>Ta</i> Kärkölä (675:340)		<i>Sa</i> Lappeenranta (676:358)
53	<i>Sa</i> Lappeenranta/Imatra (678:359)		<i>N</i> Mäntsälä (672:340)
	<i>Ka</i> Virolahti (671:353)	42	<i>N</i> Helsinki/Vantaa (668:338)
52	<i>Kb</i> Rääkkylä (691:363)		<i>N</i> Vantaa/Kerava/Sipoo (669:339)
	<i>Sa</i> Savonlinna (686:359)		<i>Ab</i> Kemiö (668:326)
	<i>Kb</i> Kitee/Tohmajärvi (689:367)		<i>Ab</i> Laitila/Mynämäki (675:322)
51	<i>Ka</i> Hamina (672:350)		<i>N</i> Loviisa/Ruotsinpyhtää (670:346)
50	<i>Ka</i> Kotka (671:349)	41	<i>Ta</i> Urjala/Kylmäkoski (678:331)
	<i>N</i> Siuntio (667:334)		<i>N</i> Hanko (664:327)
49	<i>Ab</i> Parainen (670:323)		<i>Ta</i> Heinola (677:344)
	<i>Ta</i> Kuhmoinen/Längelmäki (683:338)		<i>N/Ab</i> Nurmijärvi/Vihti (670:336)
	<i>Sb</i> Leppävirta (693:354)		<i>Sa</i> Lappeenranta (678:358)
	<i>Ab</i> Parainen (669:324)		<i>Sb</i> Kuopio (698:355)
48	<i>Kb</i> Rääkkylä (691:364)		<i>Ab</i> Salo (670:328)
	<i>Sb</i> Haukivuori (689:350)		<i>Sa</i> Ruokolahti (679:358)
	<i>N</i> Hyvinkää (672:338)		<i>N/Ab</i> Espoo/Vihti (669:336)
	<i>N</i> Artjärvi (674:345)		<i>Ka</i> Ylämaa (674:356)
47	<i>St</i> Säkyä (677:325)		<i>Ta</i> Nastola (677:343)
	<i>Kb</i> Liperi (694:361)		<i>Ta</i> Valkeakoski (679:334)
	<i>N</i> Porvoo (669:342)	40	<i>Ab</i> Kaarina/Lieto/Turku (671:324)
46	<i>Om</i> Raahe (717:338)		<i>Tb</i> Keuruu (690:336)
45	<i>Sa</i> Lappeenranta (677:356)		<i>Kb</i> Kaavi (698:358)
	<i>Sa</i> Kerimäki (687:361)		<i>St</i> Eurajoki (680:320)
	<i>Ta</i> Orivesi (683:335)		<i>Ab</i> Laitila (676:321)
44	<i>Ab</i> Perniö (667:328)		<i>Oba</i> Utajärvi (718:347)
	<i>N</i> Kirkkonummi (666:335)		
	<i>Ta</i> Kärkölä (674:340)		
	<i>Sb</i> Varkaus/Heinävesi (690:358)		
	<i>Sa</i> Lappeenranta (676:356)		

TAULUKKO 3. Havaintoruudut (10×10 km), joista ilmoitettiin vähintään 40 lajia vuonna 2011. Saman lajimäärän ruudut on järjestetty päiväperhosten yksilömäärän mukaan alenevasti. | **TABLE 3.** All 10-km quadrats with at least 40 butterfly species observed in 2011.

ennätyksellisen monesta ruudusta (12) – näistä kaksi ylsi jopa 60 lajiin, mutta tänäkään vuonna ei löytynyt *Kb* Kesälähdän voittanutta.

Päiväperhosseuranta jatkuu kesällä 2012. Missä tahansa Suomessa tehty havainnot käyvät seurantaan, jos niistä ilmenevät yhtenäiskoordinaattiruutu (10×10 km), havaintovuosi, havaintopäivien määrä sekä havaittujen lajien laskettu tai arvioitu yksilömäärä. Kesän päiväperhoshavainnot voi toimittaa edelleen perinteisillä paperilomakkeilla, mutta mieluummin sähköpostin liitteenä Etelä-Karjalan Allergia- ja Ympäristöinstituuttiin. Mikäli ne ovat perillä viimeistään perjantaina 30.11.2012, tiedot ehtivät varmasti mukaan seuraavaan vuosikatsaukseen.

Päiväperhoshavainnot voi tallentaa itsekin seurannan tietokantaan jo kauden kuluessa tai yhteenvetona kesän päätyttyä. Tämä edellyttää rekisteröitymistä Luonnontieteellisen keskusmuseon Hatikka-järjestelmään (www.hatikka.fi). Luomalla

oman havaintopäiväkirjan löydät vasemman reunan Tallenna-valikosta Lomakkeet, josta pääset suoraan päiväperhosseurantalomakkeeseen. Sen yläreunaan kirjataan ainakin havaintoaika (yhdestä päivästä koko vuoteen), havainnoitsijan nimi, eliömaakunta ja kunta. Koordinaatin voi syöttää kartan yläreunan valikosta 123: kymppiruudun jälkimmäisen koordinaatin alkuun tulee aina numero 3, esimerkiksi Mäntsälän koordinaatit ovat 672:340. Windows Explorer toimii edelleen heikommin kuin muut selaimet (esim. Firefox, Chrome). Ruudun sijainti näkyy heti kartalla, joten virhelyönnit on helppo korjata. Mikäli et tiedä koordinaatteja, oman havaintopaikan voi skaalata näkyviin kartalta, jolloin kursori näyttää koordinaatit oikeassa alareunassa. Kartan alle kirjataan vain havaintopäivien määrä sekä havaittujen lajien yksilömäärät. Mikäli lomakkeeseen tarvitaan lisäkenttiä esimerkiksi havainnoitsijoille, tallennus luonnokseksi lisää aina pari uutta tyhjää kenttää. Seuran-

Täpläpapurikon (*Pararge aegeria*) seurantaluvut ovat melkein samat kuin keisarinviitalla, mutta päinvastoin: 1990-luvulla vuosikeskiarvo oli 626 yksilöä ja 2000-luvun ensimmäisellä kymmenluvulla vain 351 perhosta. Alle sadan yksilön täpläpapurikko on jäänyt seurannassa vain vuosina 1991 ja 2011.

nan tietokantaan havaintoerä päätyy vasta tallennuksen kautta. Havaintoerälle voi tarvittaessa antaa mielensä mukaisen tunnuksen. Havaintoerien ohella voi tallentaa myös lomakepohjia – esimerkiksi yhdeltä ja samalta paikalta läpi kesän havaintoja tekevä voi kirjata erikseen nimettyyn lomakepohjaan (vaikkapa ’kesämökki’) jo valmiiksi eliömaakunnan, kunnan ja koodinaattiruudun. Tarkempia käyttöohjeita löytyy Hatikan sivuilta.

Seurannan painopiste on yhä enemmän itsenäisessä verkkotallennuksessa ja reaaliaikaisessa raportoinnissa. Tämä no-

peuttaa ja helpottaa tulosten hyödyntämistä, mutta tuo samalla haasteita havaintojen laadunvarmistukseen. Tietojaan tallentaneet hallitsevat itse havaintoerä, joten seurannan sivuilla www.luomus.fi/nafi näkyvät kartat ja taulukot voivat muuttua nopeastikin. Hatikka on selvästi laajentanut kiinnostusta perhosseurantaan, mutta pitkäaikaiset ja mahdollisimman kattavat tiedot ovat edelleen seurannan selkäranka. Toivottavasti vanhatkin konkarit ovat taas laajoin joukoin mukana tulevana kesänä päiväperhosten perässä!

Kiitokset

Lämmin kiitos kaikille vuonna 2011 seurantaan osallistuneille. Kiitos myös Janne Heliölälle SYKE:n linjalaskentatietojen toimittamisesta, Tapani Lahdelle seurannan verkkotallennuksen kehitystyöstä, Juha Jantuselle, Pirkko Kaasiselle, Atte Moilaselle ja Harri Okkoselle valokuvista sekä Panu Välimäelle muiden päiväperhostietojen kokoamisesta. Käsikirjoituksen viimeistelyssä avustivat Juha Jantunen ja Panu Välimäki. Ympäristöministeriö on tukenut seurantaa vuonna 2011.

Seurantaan vuonna 2011 tietoja lähettäneet. (S) = osallistuneet SYKE:n linjalaskennan kautta.

Aaltio Jari, Aalto Ari, Aaltonen Matti, Ahola Matti, Aitolehti Milja, Alanen Eeva-Liisa, Alatalo Jarkko, Alatalo Liisa, Alava Seppo, Alestalo Olli, Alestalo Pekka, Autere Yrjö, von Bagh Peter (S), Colliander Hans, Cygnel Mats (S), Eerikko Riitta, Elfving Olli, Elo Olli (S), Eronen Jarmo, Ervasti Esa, Fernelius Lars-Erik, Grönholm Rainer (S), Haahtela Tari, Haataja J, Haavikko Anja, Helastie Ilkka, Heliölä Janne (S), Hietala Jaana, Hietanen Eero, Hiiva Anssi, Holmberg Mia, Horneman Risto, Horttanainen Arja, Horttanainen Veikko, Hotanen Riitta, Huhtanen Jarmo, Hyttinen Erkki, Hyttinen Juha, Hyttinen Kaarina, Hyttönen Reijo, Hyvärinen Liisa, Härkönen Liisa, Iipponen Matti, Itämies Arja, Itämies Juhani, Jalava Harri, Jalava Matti, Jantunen Juha, Jarva Leena, Juutilainen Ilmari, Järvinen Miika (S), Järvinen Orvo, Kaasinen Pirkko, Kajalo Ilkka, Kallio Erkki, Kanerva Jaakko, Kankaansivu Juha, Kantonen Pauli, Karhu Ali (S), Karjalainen Raimo, Karjalainen Timo, Karttunen Mika, Kastu Merja, Kaunisto Aki (S), Kekki Ari, Kelo Jorma, Kelo Marko, Keltanen Seppo, Kero Inkeri, Kitunen Matti, Klaus Pertti, Klemetti Teemu, Koivikko Elisabet, Koivikko Matti, Koivumäki Kaija, Kontiokari Seppo, Koponen Juha, Koponen Olli, Korhonen Juha, Koskinen Timo, Kotanen Esa, Kuitunen Karri, Kujala Jaro, Kujala Pasi, Kulmala Kari, Kuokkanen Matias (S), Kuronen Ilpo, Kuussaari Mikko, Laaksonen Pentti, Laasonen Erkki, Laasonen Leena, Lahtinen Olli, Laine Lasse J, Lautamäki Terttu, Lehtonen Ilari, Lehtonen Samuli, Leinonen Mauri, Lepistö Vesa, Liljeblad Markku, Lindgren Eero (S), Lindgren Sami (S), Lintervo Markku, Lohko Pentti, Luomajoki Mitro, Luukkonen Lauri (S), Löfgren Risto, Löfgren Seppo, Majakallio Piia, Malinen Pekka, Malkio Harri, Marienberg Mauri, Martikainen Mika, Martikainen Risto (S), Martiskainen Pertti, Mikkola Kauri (S), Moilanen Atte, Muinonen Arto, Mustonen Harri, Mutanen Anttoni, Mutanen Marko, Mutanen Nestori, Myyrä Reijo (S), Mäkelä Samu, Mäntylä Pentti, Neiro Jakke, Niemivirta Anu, Niemivirta Hanna, Niemivirta Tarja, Niittykoski Minna, Nivamäki Jorma, Norrdahl Kai, Norrdahl Nora, Nupponen Pertti, Nurkka Timo, Nyström Harry, Näppä Annikki, Ojalainen Pekka, Okkonen Harri, Ollila Jukka, Paavilainen Anja, Paavilainen Pekka, Partanen Pekka (S), Patrikainen Jari, Patrikainen Jarmo, Pelkonen Mika, Pelletier Gun (S), Pelli Juuso, Pietiläinen Heikki, Pietiläinen Mikko, Piirainen Markus, Plester Leigh, Pohjalainen Seija, Poutanen Terho, Pulli Timo, Pöllänen Mikko, Pöyry Iiris, Pöyry Ilona, Pöyry Juha, Rantanen Jouko, Raunio Anneli, Repo Merja, Rikonen Ari-Pekka (S), Ronkainen Jouni (S), Ruohomäki Kai, Ruohomäki Suvii-Heini, Ruokonen Toni (S), Rytteri Susu (S), Rönkä Helena (S), Saarinen Anu, Saarinen Kaapo, Saarinen Kimmo, Saarinen Marko J., Saarinen Matias, Sallinen Tatu, Salo Veikko, Salonkoski Sami, Sappinen Juhani, Savikko Raija, Savikko Riitta, Savolainen Pekka, Schakir Ilhan, Sievänen Marko, Sihvonen Harri, Snickars Börje (S), Sojamo Esa, Sormunen Juha (S), Styrman Reino, Sulkava Pertti, Sulkava Raija, Sulkava Reijo J. (S), Sulkava Risto, Tahvanainen Kari, Telenius Päivikki (S), Terho Ahti, Teräs Anssi (S), Tiilikainen Kimmo, Toikka Ari, Tuhkanen Juho-Antti, Turja Eija, Turja Sauli, Uski Jouni, Uusipaavalniemi Pertti, Vaalivirta Sirkka-Liisa, Valanti Mirva, Vanhanen Hannu, Vantanen Pekka (S), Varonen Kari, Viitanen Esko, Wikström Aila, Vuokko Seppo, Vuorenpää Tiina, Vuorinen Arto, Vuorinen Tupu (S), Äyräs Pirkko, Öhman Ossi

Päiväperhosvuosi 2011

— poimintoja tietokannasta

Panu Välimäki

Kirjoittajan osoite — Author's address:

Panu Välimäki, Simeonintie 3, 90410 Oulu.
e-mail: panu.valimaki@oulu.fi

Lämmin syksy 2011 näkyy tietokannan havainnoissa — peräti 14 päiväperhoslajia ilmoitettiin lokakuulta, pikkukultasiipi yhtenä näistä.

TIMO LEHTO

Tämä artikkeli on yleiskatsaus päiväperhoskesään 2011. Artikkelissa käytetty perhosten nimistö on Suomen perhosten luettelon (Kullberg ym. 2002, Kullberg 2004) mukainen ja havaintoaineisto perustuu pääosin 5.2.2012 mennessä hyönteistietokantaan (<http://www.fmnh.helsinki.fi/insects/main/EntDatabase.html>) ilmoitettuihin havaintoihin. Aineistoa on täydennetty artikkelin sisällön kannalta oleellisilla henkilökohtaisilla tiedonannoilla. Yhteenvedo havainnoista julkaistaan myöhemmin SPS:n verkkosivuilla (http://www.perhostutkijainseura.fi/sps_havainnot.html).

Lähes koko maassa lämmin ja sateinen kesä

Vuosi 2011 oli maan etelä- ja keskiosassa harvinaisen lämmin (Ilmatieteen laitos 2012). Pohjois-Suomessa Kemi–Kuhmolinnan pohjoispuolella suhteellinen lämpötila oli Etelä-Suomeen verrattuna korkeampi. Enontekiöllä, aivan käsivarren kärjessä, vuoden keskilämpötila oli kaikkein korkein verrattuna edellisen 30 vuoden vertailujaksoon (Kuva 1). Osoituksena Pohjois-Suomen poikkeuksellisen lämpimästä säästä vuoden korkein lämpötila 32,8°C mitattiin maassamme Obb Ylitornion Meltojärvellä 10.6.2011 (Ilmatieteen laitos 2012b). Eteläisessä Itä-Suomessa (Pohjois-Karjalan eteläosa ja Etelä-Savon pohjoisosa) sekä Lounais-Suomessa (Varsinais-Suomi, Uudenmaan länsiosa ja Ahvenanmaa) vuoden keskilämpötila oli lähimpänä pitkän aikavälin keskiarvoa, joskin näilläkin alueilla vertailuarvoa hieman korkeampi. Sademääräkertymä oli myös laajoilla alueilla pitkän aikavälin keskiarvoa korkeampi, Pohjois-Karjala ja Kuusamo pois lukien (Ilmatieteen laitos 2012). Kuten lämpötilan kohdalla, erot keskimääräiseen

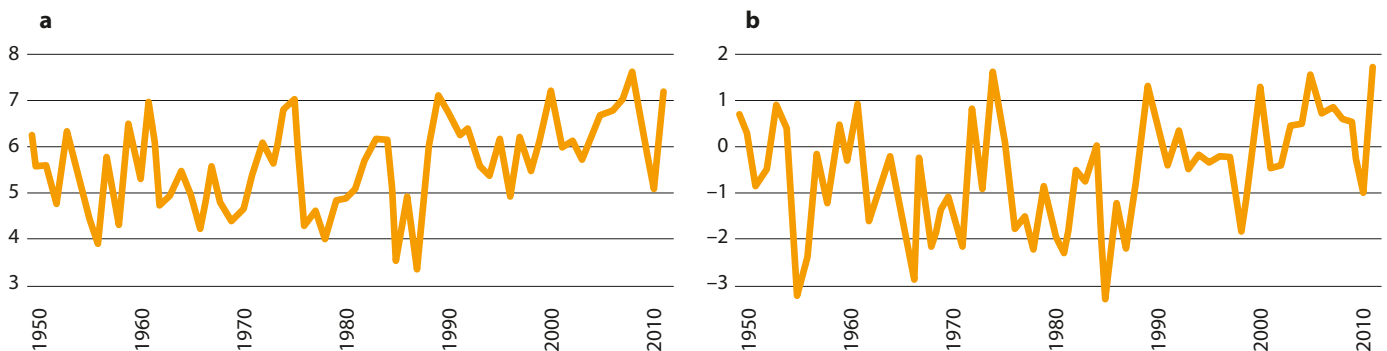
sademäärään korostuivat metsä- ja tunturi-Lapissa. Suurimmat erot keskimääräiseen kuukausittaiseen sademäärään syntyivät heinä- tai elokuussa, jolloin Suomea ravistelivat voimakkaat ukkosluonteiset myrskyt.

Kevätkuukaudet olivat lämpötiloiltaan lähellä keskimääräistä koko maassa, ja edullinen jakso alkoi kesäkuulta lähtien ja jatkui aina vuoden loppuun saakka (Ilmatieteen laitos 2012). Vuorokauden keskilämpötila pysyi positiivisena Helsingin Kaisaniemessä maaliskuun lopulta marraskuun loppuun, kun taas Sodankylässä vastaava jakso kattoi aikavälin huhtikuun lopulta lokakuun puoliväliin.

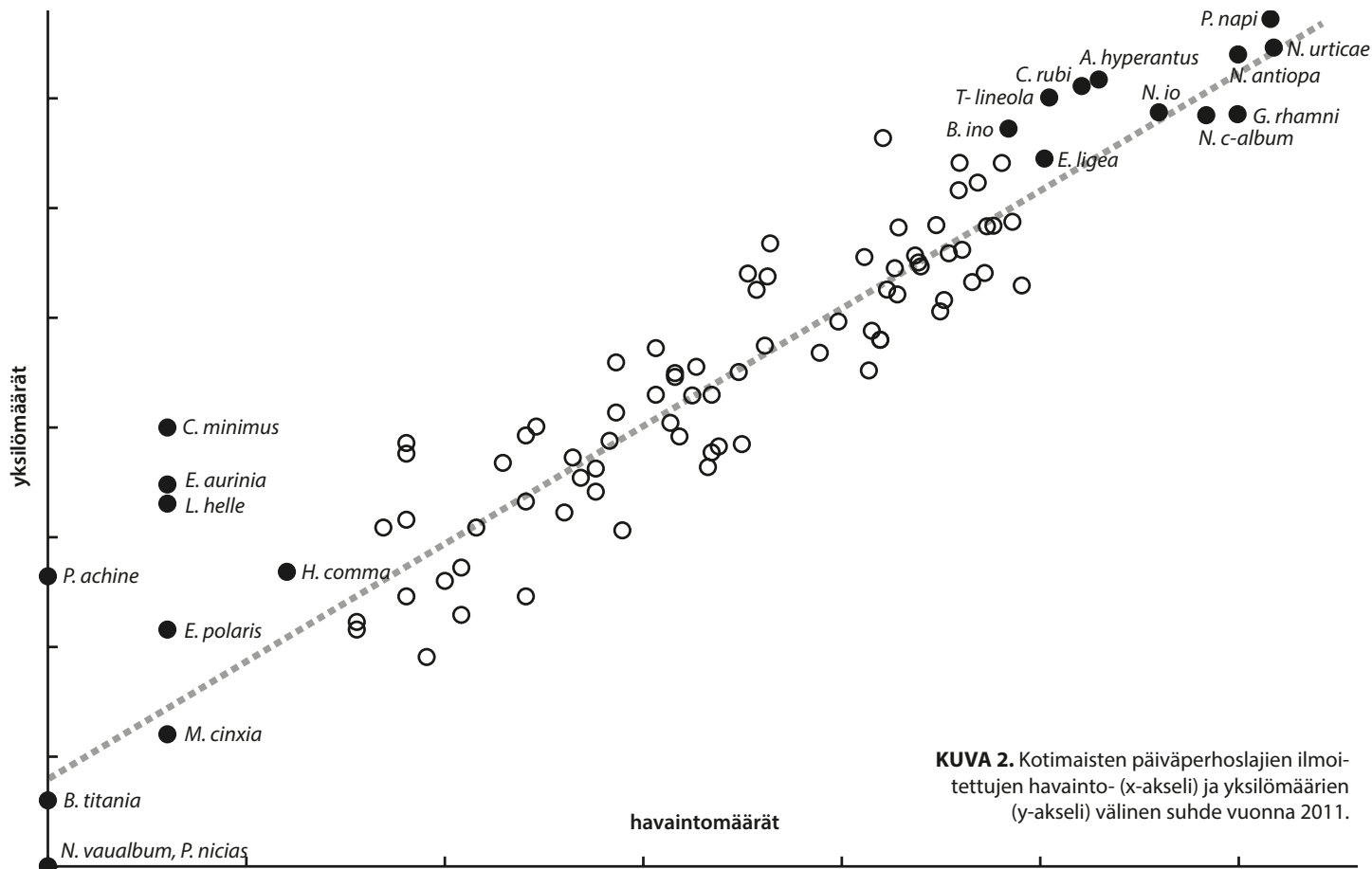
Päiväperhoshavaintoja kertyi paljon

Kesä 2010 jäi mieleen erittäin hyvänä päiväperhoskautena (Heliölä ym. 2011, Saarienen 2010, Välimäki 2011) eikä kesä 2011 tehnyt tässä mielessä merkittävää poikkeusta. Hyönteistietokantaan ilmoitettiin 15 737 (2010: 16 015) päiväperhoshavaintoa, jotka koskivat 104 (107) lajia ja 74 214 (86 175) yksilöä. Suomessa tava-

tusta 119 päiväperhoslajista (ks. Kullberg ym. 2002, Kullberg 2004, Kolev ym. 2010, Välimäki ym. 2010) jäi havaitsematta 15. Näistä lajeista suurin osa on maassamme satunnaisluonteisia, joilla ei ole kotimaisia kantoja todennäköisimmin koskaan [heinähiipijä (*Heteropteryx morpheus*), purjeperhonen (*Iphiclides podalirius*), alppisinnappiperhonen (*Pieris callidice*), arosinappiperhonen (*Pieris chloridice*), aroauroraperhonen (*Euclloe ausonia*), etelänkeltaperhonen (*Colias crocea*)] tai ainakaan pitkään aikaan [ranskankannussiniisi (*Cupido alcetas*), ruskoniittyperhonen (*Coenonympha hero*) ollutkaan. Toisen ryhmän muodostavat lajit, joiden kotimaisuus on epäselvä, mutta joiden paikallispopulaatioiden mahdollisuutta ei voi täysin sulkea pois [tummakultasiipi (*Lycaena tityrus*), ruostepapurikko (*Pararge megera*), idänhäränsilmä (*Maniola lycaon*), idänokiperhonen (*Erebia euryale*)]. Pienimman ryhmän muodostavat lajit, jotka ovat kotimaisia, mutta jäivät havaitsematta tai vähintään ilmoittamatta vuodelta 2011 [harjusiniisi (*Scolitantides vicrama*), pohjanhopeatäplä (*Boloria polaris*), kairanokiperhonen (*Erebia disa*)]. Viimeksi

KUVA 1. Vuosikeskilämpötilojen (°C) kehitys Helsingin Kaisaniemessä (a) ja Sodankylässä (b) 1950-luvulta lähtien. Lähde: Ilmatieteen laitos.

KUVA 2. Kotimaisten päiväperhoslajien ilmoitettujen havainto- (x-akseli) ja yksilömäärien (y-akseli) välinen suhde vuonna 2011.

mainituista lajeista harjusinisiiپی esiintyy luontaisesti vain St Säkylyän harjualueella. Lähes kaikki paikallispopulaatiot sijaitsevat puolustusvoimien harjoittelualueella, missä kulkeminen on rajoitettua ja luvanvaraista. Siksi laji jää helposti havaitsematta, ellei siihen kohdistu selvitys- tai

seurantatoimenpiteitä kyseisenä vuonna. Pohjanhopeatäplä ja kairanokiperhonen jäivät todennäköisesti havaitsematta aikaisen kesäntulon seurauksena. Nämä lajit ovat tavallisesti elinympäristöjensä aikaisimmat päiväperhoslajit, joiden lento keskimääräisinäkin vuosina painottuu ke-

säkuun lopulle. Ainakin Enontekiön Lappissa monien lajien lentokausi alkoi pari viikkoa tavanomaista aikaisemmin (Kalle Männistö, suull. tieto), minkä perusteella pohjanhopeatäplän ja kairanokiperhosen lentokausi oli lopuillaan, kun useimmat harastajat saapuivat Lappiin heinäkuun al-

Butterfly observations in the Finnish entomological database in 2011

This is an overview of the butterfly observations in the Finnish entomological database (<http://www.fmn.helsinki.fi/insects/main/EntDatabase.html>) in 2011. The database included observations on a total of 104 butterfly species and 74 214 individuals across the country. The only resident species that were not recorded were *Boloria polaris* and *Erebia disa*.

Weather conditions were extremely favorable, especially in northern Finland. Butterfly season started in late March when the first overwintered individuals of *Nymphalis urticae* were observed. The season ended in November. The number of observations and observed individuals remained at a high level until Mid-August as opposed to a year before when the decline started already from Mid-July probably because of low precipitation and the consequent severe drought.

Many butterfly species followed bivoltine life cycle in 2011. *Lycaena phlaeas*, *Cupido argiades*, *Issoria lathonia* and *Pieris napi* had a partial third generation in southern Finland, whereas *Plebeius icarus* and *Araschnia levana* were completely bivoltine. Other species that produced at least partial summer generations were *Boloria selene* and *Leptidea sinapis*. In addition, some directly developed individuals of *Ochlodes sylvanus*, *Papilio machaon*, *Celastrina argiolus*, *Apatura ilia*, *Pararge aegeria*, *Coenonympha glycerion* and

C. pamphilus were observed, although the species are predominantly univoltine in Finland.

Many newcomers and expansive species such as *Argynnis laodice* increased in numbers compared to the preceding years. The data indicate that *Nymphalis vaualbum*, *N. polychloros* and *N. xanthomelas* have established in Finland properly. Similarly, observations on *Limnitis camilla* strongly suggest the species being resident at the moment. Basically, species that were most abundant both according to number of observations and observed individuals were species that inhabit mesic or moderately overgrown meadows (e.g. *Thymelicus lineola*, *Aphantopus hyperantus*, *Erebia ligea*, *Nymphalis io*, *N. urticae*, *Pieris napi* and *Brenthis ino*). At the other end of the abundance – rarity continuum were species feeding on herbaceous plants characteristic of relatively dry meadows with low and sparse vegetation (e.g. *Cupido minimus*, *Euphydryas aurinia*, *Lycaena helle*, *Hesperia comma*, *Erebia polaris*, *Melitaea cinxia*). This pattern reflects long term changes in habitat composition in favor of “trivial” habitats in Finland.

Some common species such as *Pyrgus malvae*, *Nymphalis c-album*, *N. io* and *Ochlodes venatus* were recorded north of their traditional range, which indicates permanent northward shifts in their distribution. Of the migratory species, *Pieris daphidice* and *Colias hyale* were relatively abundant. As an indication of that, the number of observed *C. hyale* individuals was higher than ever before in the 2000's.

kupuoliskolla.

Tavallisimmat lajit olivat totuttuja ja si-joittuivat kärkipäähän sekä ilmoitetun ha- vainto- että yksilömäärän perusteella (Kuva 2). Huomionarvoista näissä lajeissa on, että ne edustavat pääsääntöisesti suhteel- lisen korkeakasvuisia ja/tai ravinteikkaita niittyjä suosivia ruohovartisia kasveja ra- vintonaan käyttäviä perhoslajeja. Näistä lajeista lauhahiipijä (*Thymelicus lineola*), tesmaperhonen (*Aphantopus hyperantus*) sekä metsänokiperhonen (*Erebia ligea*) elävät erilaisilla heinillä (Poaceae), nei- toperhonen (*Nymphalis io*), nokkosper- honen (*N. urticae*) ja osin myös herukka- perhonen (*N. c-album*) nokkosella (*Urtica dioica*), lantuperhonen monilla ristikuk- kaikasveilla (Brassicaceae) ja angervo- hopeatäplä (*Brenthis ino*) mesiangervolla (*Filipendula ulmaria*) ja vadellalla (*Ru- bus idaeus*) (esim. Marttila 2005). Tavallisim- mat lajit heijastelevat laajempaa muutosta maamme elinympäristöjakaumassa, mikä on edesauttanut nokkoson, mesiangervon ja vadelman kaltaisten kasvilajien hallit- semien ympäristöjen runsastumista ka- rumpien ja matalakasvuisempien niittyjen kustannuksella. Vastaavasti lajien yleis- syys- ja runsausakselin toiseen päähän si- joittuvat pikkusiniisi (Cupido minimus), punakeltaverkkoperhonen (Euphydryas aurinia), luhtakultasiipi (Lycaena helle), valkotäpläpaksupää (Hesperia comma), ruijannokiperhonen (Erebia polaris) sekä täpläverkkoperhonen (Melitaea cinxia), jotka ovat matalakasvuisten niittyjen la- jeja. Toisaalta harvinaiseen päähän kuulu-

vat myös ravinteikkaiden metsäympäris- töjen aukkopaikoilla viihtyvät kirjopapu- rikko (*Pararge achine*), lehtohopeatäplä (*Boloria titania*) sekä huhtasiniisi (Ple- beius nicias). Näiden lajien elinympäristöt ovat vähentyneet toisaalta umpeenkasvun seurauksena, mutta toisaalta paradoksaali- sesti myös metsähakkuiden seurauksena. Yleiskvaltaan harvinaisia lajeja leimaa niiden yksilörunsaus suhteessa havainto- määriin (kuvasa 2 katkoviivan yläpuolel- la olevat lajit). Tyypillisesti nämä ovatkin ravintokasvinsa ja/tai elinympäristönsä suhteen erikoistuneita lajeja, joille soveli- aita esiintymispaikkoja on nykyisin hyvin vähän tarjolla, mutta jotka voivat esiin- tyä päiväperhosiksi epätyypillisen runsai- na vähillä esiintymispaikoillaan. Esimer- kiksi pikkusiniisiä ilmoitettiin vuodelta 2011 yhdeltä paikalta ja yhdellä käynnil- lä Ta Heinolasta 98 yksilöä. Vastaavasti luhtakultasiipiä voi lyhyen hetken aikana havaita kymmeniä pieneltäkin alalta sekä Ks Kuusamon Liikasenvaarassa että Obb Tornion Kalkkimaalla (omat havainnot), kuten tietokantaan ilmoitetut 35 yksilöä yhdeltä paikalta kesäkuun alkupuolelta Kuusamosta osoittavat.

Vaikka päiväperhoshavainnointia ilmoitet- tiin vuodelta 2011 suurin piirtein edellis- vuoden tapaan, yksittäisten lajien kohdal- la joko havainto- tai yksilömäärät poikke- sivat melkoisesti (Taulukko 1). 32 lajin ha- vaintomäärät kasvoivat yli 25 % edelliseen vuoteen verrattuna, ja vastaava havainto- määrien aleneminen havaittiin 17 lajilla. Monissa tapauksissa muutos ei välttämät-

tä ole todellinen, vaan kuvastaa havain- nointiaktiivisuuden tai olosuhteiden ero- ja. Esimerkiksi kääpiöhopeatäplä (*Boloria improba*) näyttää runsastuneen edellisestä vuodesta, mutta tosiasiaa lajia ei pystyt- ty vuonna 2010 havainnoimaan juuri ol- lenkaan sääolosuhteiden epäedullisuuden seurauksena (Välimäki ym. 2011). Sama tosi- asia heijastuu laajasti tunturiperhoslajis- toon, joita ilmoitettiin vuonna 2011 laa- jalla rintamalla runsaammin kuin vuot- ta aikaisemmin. Tunturiperhosten yleisen ”runsastumisesta” huolimatta sekä tund- rasiniisi (Plebeius glandon) että lapin- verkkoperhosen (*Euphydryas iduna*) ha- vainto- ja yksilömäärät alentuivat edellis- vuoteen verrattuna, mikä viittaa voimak- kaasti todelliseen muutokseen näillä kah- della lajilla.

Rauhoitettujen habitaatti- ja ravinto- kasvispesialistien [pikkuapollo (*Parnassi- us mnemosyne*), isoapollo (*P. apollo*), leh- tohopeatäplä, täpläverkkoperhonen, muu- rahaissiniisi (*Glaucopsyche arion*), pu- nakeltaverkkoperhonen] runsastuminen tai väheneminen on luultavimmin näen- näistä ja heijastelee havaintoaktiivisuuden vaihtelua tietyillä tunnetuilla esiintymis- paikoilla. Luotettavimmin lajien aseman muutosta pystynee hyönteistietokantaan ilmoitettujen havaintojen perusteella arvi- oimaan suhteellisen laajalle levinneiden, monissa paikoissa tai passiivisilla pyyn- tivälineillä (esim. syöttirysät) tavattavien lajien kohdalla. Tämän perusteella ainakin mustatäplähiipijä (*Carterocephalus pa- laemon*), ritariperhonen (*Papilio macha-*

Dagfjärilsobservationer i den finländska entomologiska databasen 2011

Artikeln är en översikt av dagfjärilsobservationerna i den finländska entomologiska databasen (<http://www.fmnh.helsinki.fi/insects/main/EntDatabase.html>) år 2011. Databasen omfattar observationer av 104 dagfjärilsarter och 74 214 exemplar från hela landet. De enda inhemska arter som inte noterades var *Boloria polaris* och *Erebia disa*.

Väderförhållandena var ytterst gynnsamma, speciellt i norra Finland. Dagfjärilssäsongen inleddes i slutet av mars då de första överv- intrade exemplaren av *Nymphalis urticae* observerades. Säsongen tog slut i november. Antalet observationer och exemplar förblev på en hög nivå till mitten av augusti, till skillnad från föregående år då nedgången kom redan i mitten av juli, troligen till följd av liten ned- erbörd och svår torka.

Många dagfjärilsarter följde en tvågenerationers livscykel 2011. *Lycaena phlaeas*, *Cupido argiades*, *Issoria lathonia* och *Pieris napi* hade en partiell tredje generation i södra Finland, medan *Plebeius icarus* och *Araschnia levana*s fenologi omfattade två fullständiga gene- rationer. De andra arterna som åtminstone till en del producerade sommargenerationer var *Boloria selene* och *Leptidea sinapis*. Därtill observerades direkt utvecklade enstaka exemplar av *Ochlodes syl- vanus*, *Papilio machaon*, *Celastrina argiolus*, *Apatura ilia*, *Pararge*

aegeria, *Coenonympha glycerion* och *C. pamphilus*, fastän en gene- ration per sommar är dominerande hos dessa arter i Finland.

Många nykomlingar och expansiva arter såsom *Argynnis laodice* ökade i antal jämfört med föregående år. Observationsdata indikerar att *Nymphalis vaualbum*, *N. polychloros* och *N. xanthomelas* definitivt har etablerat sig i Finland. Observationer gör också gällande att *Limnitis camilla* för närvarande har inhemska förekomster. De arter som var mest abundanta både i fråga om antalet observationer och exem- plar var sådana som hör hemma på näringsrika och måttligt igen- vuxna ängar (t.ex. *Thymelicus lineola*, *Aphantopus hyperantus*, *Ere- bia ligea*, *Nymphalis io*, *N. urticae*, *Pieris napi* och *Brenthis ino*). I andra ändan av skalan mellan abundant och sällsynt befann sig arter som lever på örter typiska för relativt torra ängar med låg och gles ve- getation, till exempel *Cupido minimus*, *Euphydryas aurinia*, *Lycaena helle*, *Hesperia comma*, *Erebia polaris* och *Melitaea cinxia*. Den här trenden återspeglar de långtidsförändringar i habitatsammansättning som ägt rum i Finland och som gynnat triviala habitat.

En del vanliga arter såsom *Pyrgus malvae*, *Nymphalis c-album*, *N. io* och *Ochlodes venatus* påträffade norr om deras egentliga utbred- ningsområde, vilket indikerar att arternas utbredning permanent hål- ler på att förskjutas norrut. Av de migrerande arterna var *Pieris dap- lidice* och *Colias hyale* relativt talrika. En indikation på detta var att antalet observerade exemplar av *C. hyale* var större än under något tidigare år under 2000-talet.

LAJI	havainnot 2011	yksilöt 2011	havainnot 2010	yksilöt 2010	hav. muutos- %	yks. muutos- %
<i>Pyrgus alveus</i>	28	34	19	28	32.1	17.6
<i>Pyrgus andromedae</i>	26	87	35	87	-25.7	0.0
<i>Pyrgus centaureae</i>	11	23	15	26	-26.7	-11.5
<i>Carterocephalus palaemon</i>	11	14	6	6	45.5	57.1
<i>Carterocephalus silvicola</i>	125	251	180	423	-30.6	-40.7
<i>Parnassius apollo</i>	34	141	17	79	50.0	44.0
<i>Parnassius mnemosyne</i>	8	85	5	25	37.5	70.6
<i>Papilio machaon</i>	284	444	211	297	25.7	33.1
<i>Leptidea reali</i>	8	76	6	32	25.0	57.9
<i>Aporia crataegi</i>	153	608	216	953	-29.2	-36.2
<i>Pieris napi</i>	1202	7276	1716	16657	-30.0	-56.3
<i>Colias hecla</i>	34	230	20	104	41.2	54.8
<i>Favonius quercus</i>	47	141	52	407	-9.6	-65.4
<i>Satyrrium w-album</i>	10	20	20	60	-50.0	-66.7
<i>Lycaena dispar</i>	12	35	7	9	41.7	74.3
<i>Lycaena hippothoe</i>	130	425	106	254	18.5	40.2
<i>Cupido argiades</i>	66	690	5	5	92.4	99.3
<i>Glaucopsyche arion</i>	7	35	4	29	42.9	17.1
<i>Plebeius artaxerxes</i>	47	77	32	54	31.9	29.9
<i>Plebeius nicias</i>	1	1	6	28	-83.3	-96.4
<i>Plebeius eumedon</i>	38	177	25	105	34.2	40.7
<i>Plebeius argus</i>	139	816	193	2683	-28.0	-69.6
<i>Plebeius glandon</i>	8	38	17	84	-52.9	-54.8
<i>Plebeius semiargus</i>	197	1206	122	590	38.1	51.1
<i>Argynnis niobe</i>	21	73	28	144	-25.0	-49.3
<i>Argynnis laodice</i>	22	59	16	17	27.3	71.2
<i>Issoria lathonia</i>	88	219	54	143	38.6	34.7
<i>Boloria titania</i>	1	2	3	4	-66.7	-50.0
<i>Boloria chariclea</i>	16	92	5	18	68.8	80.4
<i>Boloria freija</i>	55	179	95	312	-42.1	-42.6
<i>Boloria thore</i>	17	101	9	16	47.1	84.2
<i>Boloria improba</i>	3	17	0	0	100.0	100.0
<i>Boloria napaea</i>	38	170	19	52	50.0	69.4
<i>Araschnia levana</i>	191	511	253	1528	-24.5	-66.6
<i>Nymphalis io</i>	629	2732	901	5670	-30.2	-51.8
<i>Nymphalis polychloros</i>	16	17	12	13	25.0	23.5
<i>Nymphalis xanthomelas</i>	9	9	4	4	55.6	55.6
<i>Nymphalis antiopa</i>	996	5013	640	2472	35.7	50.7
<i>Euphydryas iduna</i>	6	12	24	81	-75.0	-85.2
<i>Euphydryas aurinia</i>	2	55	1	1	50.0	98.2
<i>Melitaea cinxia</i>	2	4	3	56	-33.3	-92.9
<i>Melitaea athalia</i>	136	532	93	363	31.6	31.8
<i>Limnitis camilla</i>	3	3	1	1	66.7	66.7
<i>Maniola jurtina</i>	16	46	12	33	25.0	28.3
<i>Erebia embla</i>	24	51	16	74	33.3	-31.1
<i>Erebia polaris</i>	2	12	4	52	-50.0	-76.9
<i>Erebia pandrose</i>	65	488	87	426	-25.3	12.7
<i>Hipparchia semele</i>	39	91	27	173	30.8	-47.4
<i>Oeneis norna</i>	24	65	18	46	25.0	29.2
<i>Oeneis bore</i>	6	13	3	43	50.0	-69.8

TAULUKKO 1. Kotimaiset päiväperhoslajit (selvästi vuorovuotiset poistettu), joiden havainto- tai yksilömäärissä havaittiin yli 25 % poikkeama vuosien 2010 ja 2011 välillä.

on), ketokultasiipi (*Lycaena hippothoe*), kannussinisiipi (*Cupido argiades*, ks. pohdinta lajin sukupolvisuudesta), lehtosinisiipi (*Plebeius artaxerxes*), ruskosinisiipi (*P. eumedon*), niittysinisiipi (*P. semiargus*), etelähopeatäplä (*Argynnis laodice*), helmihopeatäplä (*Issoria lathonia*), kirsikkaperhonen (*Nymphalis polychloros*), isonokkosperhonen (*N. xanthomelas*), suruvaippa (*N. antiopa*) sekä ratamoverkkoperhonen (*Melitaea athalia*) näyttävät menestyneen vuonna 2011 edellistä vuotta paremmin. Vastaavalla perusteella keltatäplähiipijä (*Carterocephalus silvicola*), pihlajaperhonen (*Aporia crataegi*), lanttuperhonen (*Pieris napi*), kangassinisiipi (*Plebeius argus*), rinnehopeatäplä (*Argynnis niobe*), muurainhopeatäplä (*Boloria freija*), karttaperhonen (*Araschnia levana*) ja neitoperhonen edustavat heikommien menestyneitä lajeja. Lanttuperhosen ja muurainhopeatäplän osalta tämä ei välttämättä ole yllättävää, sillä havaintoja näistä lajeista ilmoitettiin edellisena vuotena enemmän kuin kertaakaan aikaisemmin (välimäki 2011). Huomattavasta laskusta huolimatta lanttuperhonen oli kuitenkin edelleen yksilömäärältään runsain päiväperhonen Suomessa (Kuva 2). Aivan kuten karttaperhonen, myös tamminopsasiipi (*Favonius quercus*) ja jalavanopsasiipi (*Satyrrium w-album*) voidaan pitkään jatkuneen hyvän kehityskulun päätteeksi lukea tietyin varauksin heikokosti menestyneiden lajien joukkoon verrattuna vuoteen 2010. Näillä lajeilla havaintopaikkojen määrä laski jonkin verran edellisestä vuodesta, mutta selvemmin mahdollinen kannan heikkeneminen näkyi huomattavasti niukempina yksilömäärinä.

Päiväperhoskausi alkoi aavistuksen myöhässä

Kevät koitti vuonna 2011 hyvin keskimääräiseen aikaan. Ensimmäiset aikuistalvehtijat aloittelivat nokkosperhosen johdolla lentoaan maaliskuun loppupuolella (*St* Rauma 18.3., *Sa* Imatra 23.3.), noin kaksi viikkoa edellisvuotta myöhemmin. Muiden aikuistalvehtijoiden kausi käynnistyi huhtikuun toiselta viikolta alkaen, jolloin ensimmäiset sitruunaperhoset (*Gonepteryx rhamni*: *Ab* Turku ja *Ta* Tampere 9.4., *N* Espoo ja *Kb* Liperi 10.4.), neitoperhoset (*St* Pori 8.4., *Sb* Tuusniemi 13.4.), suruvaipat (*Nymphalis antiopa*: *Ab* Turku 9.4., *Sa* Savonlinna 11.4.) ilmoitettiin. Kuten tavallista, viimeisenä aikuistalvehtijoista lähtivät liikkeelle herukkaperhoset (*Ab* Turku ja *Ab* Salo 15.4., *Oa* Vaasa 16.4., *Ta* Nokia 16.4., *Sa* Savonlinna 17.4.).

Kotelotalvehtijoista ensimmäisinä kuo-

LAJI	SUKUPOLVISUUS 2011	SUKUPOLVISUUS 2010	YKSITTÄISHAVAINNOT 2011
<i>Lycaena phlaeas</i>	3	3	
<i>Cupido argiades</i>	3	3	
<i>Issoria lathonia</i>	3	2	
<i>Pieris napi</i>	2 + yksittäisiä 3. polven yksilöitä	2 + yksittäisiä 3. polven yksilöitä	
<i>Plebeius icarus</i>	2	2	
<i>Araschnia levana</i>	2	2 + yksittäisiä 3. polven yksilöitä	
<i>Leptidea sinapis</i>	ositt. kesäpolvi	ositt. kesäpolvi	
<i>Boloria selene</i>	ositt. kesäpolvi	ositt. kesäpolvi	
<i>Ochlodes sylvanus</i>	yksittäisiä 2. polven yksilöitä	1	<i>Ab</i> Turku 5.9.; <i>Ab</i> Länsi-Turunmaa 11.9.; <i>N</i> Siuntio 11.9.
<i>Papilio machaon</i>	yksittäisiä 2. polven yksilöitä	yksittäisiä 2. polven yksilöitä	<i>Ab</i> Salo 28.7.; <i>Ab</i> Länsi-Turunmaa 30.7.; <i>Ab</i> Kemiönsaari 2.8., 3.8.; <i>Ab</i> Raasepori 3.8.; <i>Ab</i> Vihti 5.8.; <i>Ka</i> Virolahti 19.7.; <i>N</i> Pyhtää 18.7.; <i>N</i> Helsinki 20.7., 27.7.; <i>N</i> Porvoo 22.7.; <i>N</i> Kirkkonummi 25.7.; <i>N</i> Espoo 2.8.
<i>Celastrina argiolus</i>	yksittäisiä 2. polven yksilöitä	yksittäisiä 2. polven yksilöitä	<i>Ab</i> Kaarina 17.8.; <i>Ka</i> Virolahti 10.9.; <i>N</i> Porvoo 11.7.; <i>N</i> Loviisa 1.8.
<i>Apatura ilia</i>	yksittäisiä 2. polven yksilöitä	yksittäisiä 2. polven yksilöitä	<i>N</i> Inkoo 20.9.–4.10.
<i>Pararge aegeria</i>	yksittäisiä 2. polven yksilöitä	ositt. kesäpolvi	<i>Oa</i> Kurikka 9.-14.8.; <i>Sa</i> Imatra 20.–22.8.; <i>Ta</i> Urjala 12.8.
<i>Coenonympha glycerion</i>	yksittäisiä 2. polven yksilöitä	yksittäisiä 2. polven yksilöitä	<i>N</i> Vantaa 11.9.
<i>Coenonympha pamphilus</i>	yksittäisiä 2. polven yksilöitä	yksittäisiä 2. polven yksilöitä	<i>Ab</i> Kemiönsaari 19.8., 24.–25.8.; <i>Ab</i> Hiittinen 20.8.; <i>Al</i> Kökar 24.7.; <i>Kb</i> Liperi 2.8.
<i>Leptidea reali</i>	1	yksittäisiä 2. polven yksilöitä	-
<i>Plebeius amandus</i>	1	yksittäisiä 2. polven yksilöitä	-
<i>Maniola jurtina</i>	1	yksittäisiä 2. polven yksilöitä	-

TAULUKKO 2. Päiväperhoslajit, joilla havaittiin vuosina 2010 tai 2011 vähintään yksittäisiä yksilöitä, jotka edustivat useampaa kuin yhtä sukupolvea.

riutuivat virnaperhonen (*Leptidea sinapis*: *Ta* Iitti 17.4.), mitä seurasivat tavallisimmin aikaisimmin tavattava kangasperhonen (*Callophrys rubi*: *Ta* Lahti 19.4., *Ab* Turku, *Ab* Salo, *N* Loviisa, *Sa* Lappeenranta ja *St* Ulvila 23.4., *Kb* Liperi 24.4.). Näiden jälkeen ilmestyivät huhtikuun loppuun mennessä paatsamasinisiipi (*Celastrina argiolus*: *N* Loviisa 24.4., *Ab* Kaarina 25.4.) sekä lanttuperhonen (*Pieris napi*: *Ab* Turku 28.4.). Käytännössä samanaikaisesti kotimaisten lajien kuoriutumisen kanssa havaittiin myös ensimmäiset todennäköiset kesäviipyvät naurisperhonen (*Pieris rapae*: *N* Vantaa 23.4.) sekä amiraali (*Vanessa atalanta*: *Ta* Hollola 22.4.; *Kb* Ilomantsi 25.4.). Havainnot sopivat hyvin 21.4. sekä 22.4. vallinneeseen säätilanteeseen, jolloin vuodenaikaan nähden lämmin heikohko kaakonpuoleinen ilmavirtaus suuntautui lyhytaikaisesti Keski- ja Itä-Suomeen (Wetterzentrale 2012).

Huhtikuun edullisen sääjakson jälkeen sää viileni huomattavasti (Wetterzentrale 2012) ja päiväperhoskausi käynnistyi ”uudelleen” toukokuun ensimmäisen kolmanneksen loppupuolella. Tällöin lentonsa olivat edellisten lisäksi aloittaneet mansikkakirjosiipi (*Pyrgus malvae*: *Ab* Parainen ja *N* Mäntsälä 10.5.), auroraperho-

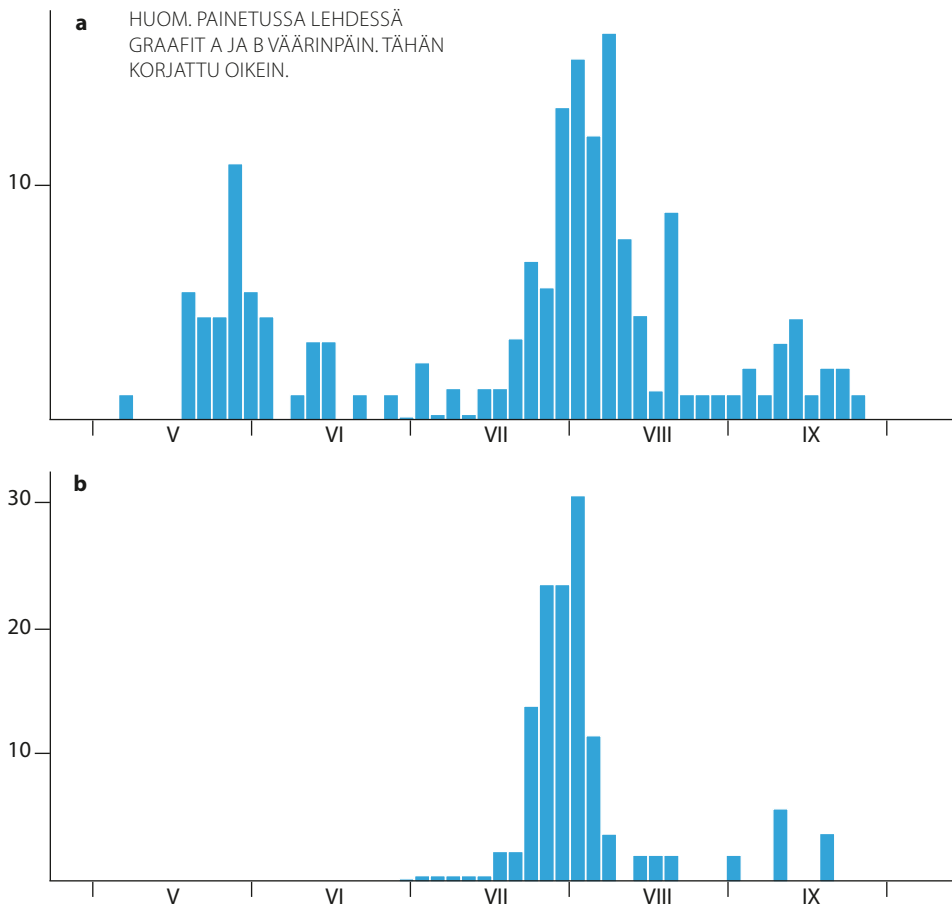
nen (*Anthocaris cardamines*: *Ab* Parainen ja *Ab* Turku 10.5.), helmihopeätäplä (*Ab* Parainen 10.5.), muurainhopeätäplä (*Sa* Mikkeli 11.5.), karttaperhonen (*N* Mäntsälä 11.5.). Amiraalin ja naurisperhosen lisäksi havaittiin muista todennäköisistä kesäviipyjistä kaaliperhonen (*Pieris brassicae*: *Ab* Turku 11.5.).

Päiväperhoskausi jatkui edullisena heinä- ja elokuun taitteeseen, minkä jälkeen sekä havainto- että yksilömäärät vähenivät tasaisesti. Päiväperhosten runsas lento jatkui noin kolme viikkoa pidempään kuin vuonna 2010. Mahdollisesti suhteellisen runsaat sateet ylläpitivät päiväperhosrunsautta toisin kuin edellisenä vuotena, jolloin maasto oli pitkän hellejakson seurauksena monin paikoin pahasti kulottunut jo heinäkuun alkupuoliskolla. Syyskuulta 2011 ilmoitettiin vielä 707 päiväperhoshavaintoa (2850 yksilöä) 22 lajista. Havainnot koostuivat lähes yksinomaan aikuistalvehtijoista ja sekä kotimaisten lajien että kesäviipyjien suoraan kehittyneistä kesäsukupolven edustajista. Lokakuussa havaittiin vielä 14 päiväperhoslajia, joista tavanomaisten aikuistalvehtijoiden lisäksi mainittakoon naurisperhonen, lanttuperhonen, vuoden viimeinen sinappiperhonen (*Pieris daplidice*: *N* Porvoo 8.10.),

pikkukultasiipi (*Lycaena phlaeas*), hohdotinisiipi (*Plebeius icarus*), helmihopeätäplä, amiraali, ohdakeperhonen (*Vanessa cardui*) sekä kirsikkaperhonen, joista jälkimmäinen löytyi tosin jo talvehtimasta (ks. Cygnel ym. 2011). Myös pikkuhäiveperhonen (*Apatura ilia*) ilmoitettiin syys- ja lokakuun vaihteesta (*N* Inkoo 20.9.–4.10.). Päiväperhoskausi päättyi marraskuussa vuoden viimeisiin havaintoihin sitruunaperhosesta (*Kl* Parikkala 26.11), amiraalista (*N* Porvoo 29.10.–11.11.), neitoperhosesta (*N* Helsinki 10.11.), nokkosperhosesta (*Ab* Kemiönsaari) ja suruvaipasta (*Ka* Hamina 1.–5.11.).

Kesäsukupolvet olivat tavallisia myös vuonna 2011

Vuonna 2010 poikkeuksellisen moni päiväperhoslaji esiintyi useampana kuin yhtenä aikuissukupolvena vähintään yksittäisten yksilöiden voimalla (Taulukko 2). Vuosi 2011 oli tässäkin mielessä hyvin edeltäjänsä kaltainen, joskaan tummavirnaperhosen (*Leptidea reali*), hopeasinisiven (*Plebeius amandus*) ja tummahärsinilmän (*Maniola jurtina*) osalta ei havaittu yhtään suoraan kehittyneitä kesäsukupolven yksilöä vuonna 2011. Nämä lajit

KUVA 3. Kannussinisiiven (*Cupido argiades*) havaintojakaumat Suomessa vuosina 1999–2007 (a) ja 2008–2011 (b).

ovatkin tavallisesti mielletty lähinnä yksisukupolvisiksi Suomessa. Toisaalta piipopaksupää (*Ochlodes sylvanus*) esiintyi kahtena erillisenä sukupolvena toisin kuin vuonna 2010. Säännöllisesti useampipolvisia lajeja vähintään osassa Suomea edustavat pikkukultasiipi, kannussinisiipi, helmihopeatäplä, lanttuperhonen, hohtosinisiipi, karttaperhonen, virnaperhonen ja niittyhopeatäplä (*Boloria selene*).

Erikoista kahdessa edellisvuodessa on runsaiden kesäsukupolvien runsauden lisäksi kannussinisiiven talvehtivan polven (1. sukupolvi) täydellinen puuttuminen. Talvehtivan polven tulisi lentää touko- ja kesäkuun vaihteessa, mutta kahden viime vuoden ensimmäiset havainnot sijoittuvat selvästi tätä myöhäisempään ajankohintaan eikä odotettua kolmihuippuista lentoaikajakaumaa synny (2010: heinäkuu, 2011: 22.7.) (kuva 3). Tuorein ilmoitus talvehtivan sukupolven kannussinisiipiyksilöstä on viiden vuoden takaa (*Sa Imatra* 19.6.2007), mikä saattaa kyseenalaistaa lajin nykyaseman. Ainakin vuonna 2011 (ja myös vuonna 2010) laji sai epäilemättä vahvistusta Suomen rajojen ulkopuolelta heinä- ja elokuun taitteen molemmin puolin ajoittuneissa vaellusvirtauksissa, mis-

maahamme runsaasti. On selvää, että kesäsukupolvია ei voi syntyä, jos talvehtivaa polvea ei ole. Lisäksi on huomioitava, että lajia ei ole kertaakaan aikaisemmin havaittu yhtä runsaasti kuin vuonna 2011 (66 havaintoa, 690 yksilöä) ja esimerkiksi 10 vuoden tauon jälkeen uudelleen Etelä-Hämeessä (*Ta Nastola* ja *Ta Kouvola*) sekä vasta toista kertaa Pohjois-Karjalassa (*Kb Liperi*, Suomen pohjoisin havainto). Silti on perusteltua kysyä ovatko Suomessa havaitut keskikesän yksilöt ylipäättään täällä kehittyneitä? Todennäköisimmin osittain ovat, mutta lajin tehostettu tarkkailu etenkin alkukesästä olisi suotavaa.

Harvinaiset uudistulokkaat menestyivät hyvin

Tummakultasiipi ja idänhäränsilmä jäivät kokonaan havaitsematta päiväperhoslajeista, joiden kohdalla kotiutumista on pidetty viime vuosina todennäköisenä. Taantuvista tai kotiutumisyrityksissään jopa täysin epäonnistuneilta ennen vuotta 2010 vaikuttaneista lajeista etelänhopeatäplä teki paluun jo edellisvuonna. Vuosituhannen alun huippuvuosien 2003 ja 2004 jälkeen havaintomäärät kääntyivät laskuun ja vuosina 2007–2009 ilmoit-

tettiin vain yksi yksilö. Vuoden 2010 14 ilmoitettua havaintoa koskivat 15 yksilöä. Pääsääntöisesti havainnot tehtiin Suomenlahden rannikolla, mutta myös kaksi sisämaahavaintoa raportoitiin *Kb Kesälahdelta* ja *Ta Valkeakoskelta*. Etelänhopeatäplän suotuisa jakso sai jatkoa vuonna 2011, jolloin lajista ilmoitettiin kaikkiaan 22 havaintoa 59 yksilöstä heinä- ja elokuun vaihteen molemmin puolin. Vain vuonna 2003 lajia on Suomessa havaittu runsaammin (69 havaintoa, 112 yksilöä). Uudet havainnot painottuivat jälleen etelärannikolle idässä *Ka Virolahdelta* länteen *Ab Vehmaalle*, joista jälkimmäinen oli myös pohjoisin havaintopaikka. Ainoa selvä sisämaahavainto kirjattiin *N Mäntsälässä* (1 ex.). Runsaimmat yksilömäärät havaittiin Uudellamaalla Porvoossa (14 exx.) ja Raaseporissa (31 exx.).

Kuusamaperhosen (*Limenitis camilla*) kotiutuminen tuomittiin ainakin kertaalleen jo epäonnistuneeksi (Välimäki 2010), mutta vuonna 2010 laji havaittiin Uudellamaalla vähintään kahden yksilön voimin viiden vuoden tauon jälkeen (Välimäki 2011). Vuonna 2011 laji löysi tiensä jälleen myös tietokantaan. Kaikkiaan kuusamaperhosesta kertyi 3 yksittäishavaintoa (*Ab Salo* 27.7., *N Hanko* 14.–17.7., *N Helsinki* 07.2011). Edelleen havainnot ovat hajanaisia lajin aseman varmistamiseksi, mutta kahden edellisvuoden kokemusten perusteella kuusamaperhosen lienee kotiutunut maahamme. Kuinka pitkään paikallispopulaatiot säilyvät hengissä jää nähtäväksi. Lajin suosimia pienten aukioiden pirstomia lehtokuusamaa (*Lonicera xylosteum*) kasvavia kuusikoita (ks. Marttila 2005) ja sekametsiä on kuitenkin Etelä-Suomessa aivan riittävästi eikä elinympäristön puute ole siten esteenä lajin pitkäaikaiselle selviämislle.

”Isot nokkosperhoset” ovat tulleet tuetuksi jo edeltävien vuosien päiväperhoshavaintokoosteissa, sillä ne ovat yleistyneet ja runsastuneet vuosi vuodelta. Valkotäplänokkosperhonen (*Nymphalis vaualbum*) on näistä lajeista harvalukuisin ja viime vuosina levinneisyydeltään itäpaimonnteisin. Tosin vuonna 2010 laji ilmoitettiin poikkeuksellisesti *N Hangosta*. Vuonna 2011 laji havaittiin toisena peräkkäisenä vuotena Lounais-Suomessa, mutta jälleen vain yksi yksilö *Ab Kemionsaarella*. Havainto (21.7.) ajoittuu vuoden merkittävimmän vaellustilanteen alkuun, eikä yksilön kotimaisuudesta täten ole varmuutta. Valkotäplänokkosperhonen elää toukkana esimerkiksi pajuilla (*Salix*) ja haavalla (*Populus*) (Marttila 2005), joten ravintokasvin puute ei rajoita lajin levinneisyyttä. Varmuudella laji elää paikallisena

Suomen kaakkoispuolella Moskovan seudulla (Marttila 2005). Edellisestä poiketen sekä kirsikkaperhonen että isonokkosperhonen ovat epäilemättä kotimaisia ja viime vuosina runsastuneita lajeja. Vuonna 2011 kirsikkaperhosesta ilmoitettiin 16 havaintoa 17 yksilöstä (2010: 7 havaintoa, 7 yksilöä), mikä on enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Havainnot kattoivat Helsingin länsipuolisen etelä- ja lounaisrannikon [*Ab* Länsi-Turunmaa (Utö, Seili) 4 exx., *Ab* Kemiönsaari (Kasnäs, Rosala, Öro, Kråkvik) 4 exx., *Ab* Salo, *Al* Lemland, *N* Hanko 3 exx., *N* Helsinki 2 exx., *N* Tammisaari], mutta yksittäinen yksilö havaittiin myös sisämaassa huomattavasti pohjoisempana (*St* Nakkila). Kahden edellisvuoden ilmoitetut kirsikkaperhoshavainnot keskittyvät Lounais-Suomeen, ja ainakin tällä alueella laji esiintyy paikallisena. Isonokkosperhosta havaittiin edellistä lajia vähemmän (9 havaintoa, 9 yksilöä) – lounaispainotteisesti, mutta laajemmalla maantieteellisellä alueella kuten kahtena aikaisempanakin vuotena [*Ab* Kemiönsaari (Rosala, Kasnäs, Kråkvik, Öro) 4 exx., *N* Hanko, *N* Porvoo, *N* Pyhtää, *N* Helsinki, *Sa* Ristiina]. Vuonna 2010 isonokkosperhosen todettiin talvehtineen Etelä-Hämeessä (Välimäki 2011) ja vuonna 2011 talvehtimishavainto saatiin kirsikkaperhosesta (Cygnel ym. 2011).

Yksittäisiä poimintoja

Pohjoisten lajien häviäminen eteläiseltä tunturialueelta on huolestuttanut harrastajia monessa yhteydessä viimeistään 2000-luvulla. Tässä mielessä yksi vuoden 2011 mielenkiintoisimmista päiväperhoshavainnoista on paljakkakylmänperhosen (*Oeneis bore*) löytyminen *Lkoc* Muonion Pallastunturilta (3 exx.). Toki lajin on tiedetty eläneen alueella aikaisempina vuosikymmeninä (esim. Huldén ym. 2000), mutta kahden edeltävän vuosikymmenen aikana havaintoja on kertynyt hyvin niukasti. Hyönteistietokantaan paljakkakylmänperhonen on Pallastunturin alueelta ilmoitettu vain vuosina 1993 (4 exx.), 1996 (2 exx.) sekä 2000 (5 exx.).

Pohjoisten lajien vetäytymistä vastaava eteläisten lajien leviäminen uusille pohjoisille alueille on ollut esillä. Vuonna 2011 tavallisimmista lajeista huomionarvoisia havaintoja ilmoitettiin esimerkiksi seuraavista lajeista: mansikkakirjosipi, piipopaksupää, neitoperhonen ja herukkaperhonen. Mansikkakirjosipi havaittiin ensikertaa Pohjois-Pohjanmaan eteläosassa (*Oba*). Etelä-Suomessa laji on hyvin tavallinen rämeillä, mutta itsekin Oulun seudun soilla paljon retkeilleenä uskallan

väittää, että laji ei ole aikaisemmin alueella esiintynyt. Vuonna 2011 mansikkakirjosipiä ilmoitettiin havaitun Limingan Kukkurinevalla, Kempeleen Haukkasuola sekä Temmeksen Ojakylällä. Aikaisempinakin vuosina aktiivisesti havainnoituista paikoista laji esiintyi jopa suhteellisen runsaana Oulunsalon rantaniityillä kesäkuun alkupuolella (omat havainnot). Piipopaksupää (1 ex.) ja neitoperhonen (4 exx.) ilmoitettiin *Obb* Rovaniemeltä. Piipopaksupäästä tämä on pohjoisin tietokantaan ilmoitettu havainto. Rovaniemen neitoperhoshavainnot ovat luontevaa jatkoa vuoden 2010 Länsi-Lapin havainnoille *Obb* Torniossa (20 exx.) ja *Obb* Ylitorniolta (4 exx.) ja osoittavat lajin edelleen esiintyvän paikallisena napapiirille saakka [edelliset havainnot (9 exx.) Rovaniemeltä vuodelta 2005]. Herukkaperhonen ilmoitettiin vuonna 2009 selvästi vakinaisen esiintymisalueen ulkopuolelta *Lkor* Pelkosenniemieltä ja vuonna 2010 laji havaittiin *Ks* Kuusamossa ja *Obb* Rovaniemellä. Vuonna 2011 herukkaperhonen ilmoitettiin kahdesta jälkimmäisestä paikasta toisena vuotena peräkkäin (Kuusamo: 1 ex, Rovaniemi: 3 exx.). Nämä havainnot osoittavat, että myös tämä laji on vakiintumassa Metsä-Lappiin.

Tietyllä tavalla ilahduttavaa oli myös mustatäplähiihijän löytyminen suhteellisen laajalta alueelta vuonna 2011 (*Kb* Tohmajärvi, *Kb* Kaavi, *Oa* Kurikka, *Ok* Suomussalmi, *Ok* Kuhmo, *Om* Kärämäki, *Om* Kälviä, *Tb* Kyyjärvi ja *Tb* Virrat), vaikka laji on vaikuttanut taantuvan 2000-luvulla. Taantuvilta vaikuttaneista lajeista huhtasinisiipi ei tuonut positiivista yllätystä, sillä laji ilmoitettiin ainoastaan yhdeltä paikalta (*Kb* Liperi: 1 ex.). Toisaalta esimerkiksi *Oba* Kiimingissä laji on viime vuosina, vuosi 2011 mukaan lukien, ollut poikkeuksellisen runsas lajin ravintokasvia metsäkurjenpolvea (*Geranium sylvaticum*) (ks. Marttila 2005) kasvavilla tienpientareilla (Marko Mutanen, suull. tieto). Tästä huolimatta huhtasinisiiven esiintymiseen tulisi tulevina vuosina kiinnittää huomiota entistä enemmän, jotta lajin todellinen tila selviäisi.

Tavanomaisten vuodenaikaisvaeltajien (naurisperhonen: 2085 exx., kaaliperhonen: 117 exx., amiraali: 5415 exx., ohdakeperhonen: 107 exx.) lisäksi selvistä vaeltajista mieleen jäi sinappiperhosen (1453 exx.) sekä vaaleakeltaperhosen (*Colias hyale*: 41 exx.) runsaus. Vaaleakeltaperhosea ei ole 2000-luvulla ilmoitettu kertaakaan yhtä runsaasti ja lisäksi lajia tavattiin poikkeuksellisen pohjoisessa, mistä osoituksena havainnot *Tb* Kyyjärveltä (24 exx.) heinäkuun lopulla.

Vaaleakeltaperhosen (*Colias hyale*) runsaat yksilömäärät perustuvat usein paikallisten kesäasukoplien syntyyn. Alkukesällä saapuneiden naaraiden jälkeläisiä voi pienellä alueella esiintyä joskus lukuisasti.

Kiitokset

Kiitän kaikkia havaintojaan ilmoittaneita ja toivon havaintoaktiivisuuden jatkuvan tulevaisuudessakin korkealla tasolla. Lisäksi kiitän Jaakko Kullbergia ja Lauri Kailaa käsikirjoitusta täsmentäneistä kommenteista.

Lähteet

- Cygnel, M., Välimäki, P. & Kaitila, J.-P. 2011: "Kellariperhosa" Kemiönsaarella – havaintoja kentältä. — *Baptria* 36: 94–95.
- Ilmatieteen laitos 2012: Vuoden 2011 sää. [viitattu 5.2.2012]. <http://ilmatieteenlaitos.fi/vuosi-2011>.
- Ilmatieteen laitos 2012b: Lämpimin ja kylmin paikka vuosittain. [viitattu 5.2.2012]. <http://ilmatieteenlaitos.fi/lampimin-ja-kylmin-paikka-vuosittain>.
- Heliölä, J., Kuussaari, M. & Niinen, I. 2011: Maatalousympäristön päiväperhoseurannan vuoden 2010 tulokset. — *Baptria* 36: 10 – 17.
- Huldén, L., Albrecht, A., Itämies, J., Malinen, P. & Wettenhovi, J. 2000: Suomen suurperhosatlas. — Suomen perhostutkijain seura / Luonnontieteellinen keskusmuseo, Helsinki.
- Kolev, Z., Kullberg, J. & Paukkunen, J. 2010: *Euchloe ausonia* (Hübner, 1803) – Suomelle ja Pohjois-Euroopalle uusi päiväperhoslaji ja -suku. — Artikkelissa: Välimäki, P., Kaitila, J.-P. & Lehto, T. (2010) Huomionarvoiset suurperhoshavainnot ja vaelluskatsaus 2009. — *Baptria* 35: 38–66.
- Kullberg, Jaakko, Anders Albrecht, Lauri Kaila & Vesa Varis 2002: Checklist of Finnish Lepidoptera – Suomen perhosten luettelo — *Sahlbergia* 6(2):45–190.
- Kullberg, J. 2004: Suomen perhosten luettelo – päivitetty versio. Päivitetty 1.7.2008 [viitattu 5.2.2012]. <http://www.luomus.fi/elaintiede/hyonteiset/perhosest/>.
- Marttila, O. 2005: Suomen päiväperhosest elinympäristönsään. — *Auris*, Hämeenlinna.
- Saarinen, K. 2010: Valtakunnallinen päiväperhoseuranta 2010. — *Baptria* 35: 100–110.
- Välimäki, P. 2011: Päiväperhosvuosi 2011 — poimintoja tietokannasta — *Baptria* 36: 18–25.
- Välimäki, P., Kaitila, J.-P. & Lehto, T. 2010: Mielenkiintoiset suurperhoshavainnot ja vaelluskatsaus 2009. — *Baptria* 35: 38–66.
- Välimäki, P., Männistö, K. & Kaitila, J.-P. 2011: Tunturiperhoseuranta hahmottui vuosina 2008–2010. — *Baptria* 36: 26–31.
- Wetterzentrale 2012: Karten archiv ab 1948. Päivitetty 1.2.2012 [viitattu 5.2.2012]. <http://www.wetterzentrale.de/topkarten/fsreaeur.html>.

